

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA
BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2013–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Růžičková

Evropská unie a rozvojová pomoc

Praha 2016
Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Aleš Bříza

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2013–2016

BACHELOR THESIS

Michaela Růžičková

The European Union and the Development Assistance

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Aleš Bříza

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Michaela Růžičková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Aleši Břízovi za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a věcné připomínky při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá rozvojovou pomocí Evropské Unie, se zaměřením na formy rozvojové spolupráce. Práce analyzuje vývoj, smlouvy a nástroje rozvojové spolupráce Evropské unie. Tato práce se věnuje rozvojovým zemím, vývoji Afriky a spolupráci Evropské unie s Demokratickou republikou Kongo.

Klíčová slova

Afrika, Demokratická republika Kongo, Evropská komise, Evropská unie, rozvíjející se země, rozvojová politika, rozvojová pomoc, smlouvy.

Annotation

This bachelor thesis deals with the development aid of the European Union with the focus on the forms of the development aid. The work analyses the development, the treaties and the instruments of the development cooperation of the European Union. The work focuses on developing countries, the development of Africa and the cooperation of the European Union with the Democratic Republic of the Congo.

Keywords

Africa, the Democratic Republic of the Congo, developing countries, development aid, development policy, the European Commission, the European Union, the treaties.

OBSAH

ÚVOD	8
1 EVROPSKÁ UNIE A ROZVOJOVÁ POMOC	10
1.1 Formy rozvojové pomoci	11
1.2 Požadavky EU v oblasti řízení projektů, programů a grantů	12
1.3 Kritéria rozpočtové podpory a její správa.....	15
2 EVROPSKÁ ROZVOJOVÁ POLITIKA	17
2.1 Jak řeší EU krizové situace	18
2.2 Struktura institucí zaštiťující rozvojovou a humanitární pomoc	19
2.3 Evropský rozvojový fond	21
3 HISTORICKÝ VÝVOJ SMLUV	24
3.1 Pařížská deklarace, akční program z Akkry a fórum v Busanu	29
3.2 Právní základ rozvojové spolupráce a Agenda pro změnu	30
3.3 Strategie Afrika-EU	32
4 ZEMĚ ROZVÍJEJÍCÍHO SE SVĚTA	34
4.1 Afrika.....	35
4.2 Dekolonizace Afriky.....	36
4.3 Konflikty a etnická napětí	37
4.4 Občanská válka a konflikty	38
5 DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO	41
5.1 Nezávislost DRK a Mobutuův režim	42
5.2 DRK v jednadvacátém století	43
5.3 Obnova spolupráce mezi EU a DRK	45
5.4 Programy zaměřené na správu věcí veřejných.....	46
5.5 Podpora na decentralizační proces	48
5.6 Rizika spojená s nestabilním prostředím	49
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM ZKRATEK	59
SEZNAM PŘÍLOH	61
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

V dnešním moderním světě se nacházejí státy, jejichž vláda nedokáže poskytnout svým občanům základní životní podmínky, na které je zvyklá naše moderní společnost. Jsou to státy nazývané jako rozvojové země. Lidé v mnoha těchto zemích trpí hladem, podvýživou, jsou téměř negramotní či nemají přístup k pitné vodě.

Tématem mé bakalářské práce je Evropská unie a rozvojová pomoc. Téma je zvoleno, protože vždy se najdou státy, které budou potřebovat podporu od vyspělých států. Zaměřila jsem se na rozvojovou pomoc, kterou poskytuje Evropská unie zemím Afriky, Karibiku a Tichomoří. Pomoc rozvojovým zemím je pro Evropu podmíněna také historickými kořeny, neboť evropské země byly kolonizátory většiny dnešních rozvojových států. Především jsem se zaměřila na Afriku, kde z mého pohledu měla kolonizace negativní vliv na její budoucí vývoj.

Vzhledem k tomu, že toto téma je velmi obsáhlé, nelze vystihnout všechny vynakládané prostředky, smlouvy a zahrnout veškeré rozvojové země, kterým Evropská unie poskytuje svou pomoc. Z toho důvodu jsem se zaměřila na rozvojovou pomoc Afriky. Cílem mé práce je tedy stručně popsat rozvojovou pomoc a rozvojovou politiku Evropské unie, proč poskytuje pomoc, jakými prostředky poskytuje rozvojovou pomoc, zda jsou tyto prostředky účinné a v závěru zjistit, jestli je pomoc účinná.

První kapitola obsahuje seznámení s rozvojovou pomocí Evropské unie a vysvětluje, proč věnuje pozornost nejohroženějším státům. Jaké formy rozvojové pomoci poskytuje a za jakých podmínek. Např. u rozpočtové podpory se dozvíte, jaká kritéria musí země splnit, aby jim byla poskytnuta rozpočtová pomoc, kdo tuto pomoc spravuje a z jakých prostředků je financována.

Ve druhé kapitole je popsáno, za jakých podmínek byla vytvořena evropská rozvojová politika, co vše je součástí rozvojové politiky a pomocí jakých nástrojů přispívá k řešení krizových situací. Dále bude pojednáno o struktuře institucí zajišťující rozvojovou pomoc, kdo za co odpovídá, a co je jejich náplní. V závěru druhé kapitoly je zmíněn historický vývoj Evropského rozvojového fondu, v průběhu jaké doby je poskytován, kým je spravován a za jakých podmínek.

Třetí kapitola charakterizuje historický vývoj smluv a to od Úmluv z Yaoundé, z Lomé a dohody z Cotonou, doba trvání těchto smluv a co je jejich obsahem. Stručně je charakterizována Pařížská deklarace, akční program z Akkry a fórum z Busanu, co bylo jejich náplní a hlavním cílem. Autorka v této kapitole pojednává o právním základu rozvojové spolupráci a jeho prioritních cílech a co je náplní strategie Agendy pro změnu.

Poslední část třetí kapitoly seznámí se strategií Afrika – EU, tzn., na které oblasti je strategie zaměřena a k jakým výsledkům směřuje.

Čtvrtá kapitola této práce se zabývá problematikou rozvojových zemí, čím se vyznačují, a proč jsou nazvány rozvojovými zeměmi. Hlavním tématem této kapitoly je Afrika, co způsobila její kolonizace a dekolonizace, co zapříčinilo, že se v této zemi odehrávaly, nebo odehrávají, konflikty, etnická napětí či občanské války.

Pátá kapitola je věnována Demokratické republice Kongo, jejímu vývoji od konce 19. století, co způsobila belgická správa, co přinesla nezávislost a co zapříčinil Mobutuův diktátorský režim. V kapitole Obnova spolupráce mezi EU a DRK, je vycházeno ze Zvláštní zprávy Evropského účetního dvora. Jelikož je tématem Evropská unie a rozvojová pomoc, použit byl pouze tento pramen, který popisuje jednotlivé programy, výši částek a nedostatky, nejen ze strany Evropské Komise, ale také ze strany Demokratické republiky Kongo.

Práce vychází nejen z internetových, ale i z publikací Evropské unie, ze Sdělení Evropské komise, ze stanovisek, návrhů, z Eur-lex, což je bezplatný přístup k právu Evropské unie a také z knižních zdrojů týkajících se problematice rozvojové spolupráce. Jedním z přínosných zdrojů informací k této práci, byla Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora, jelikož to byla jediná dostupná publikace, zaměřující se na programy, které poskytuje Evropská komise Demokratické republice Kongo.

1 EVROPSKÁ UNIE A ROZVOJOVÁ POMOC

Klíčovou součástí politik Evropské unie je rozvojová politika. Již od doby založení podporuje Evropská unie (EU) rozvoj partnerských regionů. Prvotně EU věnovala svou pozornost skupině africkým, karibským a tichomořským státům (AKT, také psané ACP), v současnosti pracuje s cca 160 zeměmi celého světa.¹

Speciálně EU věnuje pozornost nejohroženějším státům. Nejohroženějšími státy se rozumí země, kde je zvýšená pravděpodobnost vzniku katastrof v důsledku přírodních a technologických rizik. Země, kde se opětovně objevují epidemie, postihující nejen obyvatelstvo, ale i zvířata, sucho nebo přívalové povodně. Katastrofy mají za následek to, že národní investice místo toho, aby se zaměřovaly na boj proti chudobě, zaměřují se na rekonstrukci, obnovu a záchranné akce.²

Necelá polovina rozvojové pomoci je určena nestabilním státům. Přesná definice nestability státu není, může se vyskytnout jak před krizí, tak i po ní. Existují však různé typy nestability, např. náchylnost ke konfliktům, špatná správa věcí veřejných, vnitrozemská nestabilita či prokletí přírodních zdrojů.³

Stále více je pomoc směřována do zemí, jež jsou méně odolné vůči krizím, kde se pracuje na posílení míru a na vytváření státních struktur. Např. pomocí evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (European Instrument for Democracy and Human Rights – EIDHR), jehož cílem je chránit lidská práva a základní svobody, prosazovat právní stát a demokracii. Tento nástroj vede k nastolení míru a stability, podporuje přechod ke stabilitě po skončení krizových situací, a také zajišťuje bezpečnost v krizových situacích. Dále je tento nástroj zaměřen na posilování respektu k lidským právům a základním svobodám, podporu demokratických reforem ve třetích zemích, pomáhá bojovníkům za lidská práva a také obětem politického utlačování. Také vysílá pozorovatelské mise k zajištění regulérních a svobodných voleb.⁴

¹ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Všeobecný přehled rozvojové politiky*. [online]. ©2014 [cit. 2015-10-12]. s. 1. Dostupné v PDF z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.3.1.pdf

² KOMISE EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ. V Bruselu dne 23.2.2009 KOM(2009) 84 v konečném znění *Sdělení komise a radě evropského parlamentu. Strategie EU na podporu snižování rizika katastrof v rozvojových zemích*. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-disaster-risk-reduction-20090223_cs_3.pdf

³ EVROPSKÁ ZPRÁVA O ROZVOJI. *Boj s nestabilitou v Africe. Prosazování nového evropského přístupu*. Dostupné z: http://erd.europa.eu/media/ERD%20Report_CS.pdf

⁴ KONIG, P. a kol. *Rozpočet politiky Evropské unie. Příležitosti pro změnu*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2009 ISBN 978-80-7400-011-9.

Kromě toho je také důležitá spolupráce rozvojových zemí na splnění cílů, které EU stanovila v oblasti růstu v následujících letech, tzn. zapojení rozvojových zemí do mezinárodního obchodu.⁵

Dalším rizikem pro nejchudší země světa je změna klimatu, která má dopad na životní prostředí, a také vyčerpané přírodní zdroje. EU v rámci mezinárodního společenství uplatňuje udržitelný rozvoj a schválila všechny základní mnohostranné dohody, které se týkají životního prostředí. Prosazuje strategii zohledňující hospodaření s přírodními zdroji v rámci politik v oblasti snížení chudoby. I přes velké ekologické problémy, určitý pokrok nastal a to v klesající míře odlesňování. Také nastal pokrok v lepší dostupnosti k pitné vodě a v modernizaci chudinských čtvrtí.⁶

1.1 Formy rozvojové pomoci

EU kombinuje v poskytování pomoci různé strategie, jako jsou projekty podpora odvětví, granty či rozpočtové podpory. Účelem projektu, který se skládá z několika činností, je uskutečnit v rámci daného termínu a rozpočtu určité cíle. Mezi přímé finanční příspěvky patří granty, které jsou poskytnuty organizacím nebo projektům, jež jsou realizovány. Na základě výzev k návrhům jsou přiděleny granty těm nejlepším uchazečům. Rozpočtová podpora se poskytuje na základě intenzivních politických dialogů, čili do státních pokladen partnerských zemí jsou uskutečněny finanční převody. Rozpočtová podpora je klíčovým nástrojem pro financování rozvojových strategií partnerských zemí. Důraz je kladen na vnitrostátní strategie. Na získání rozpočtové podpory je potřeba, aby země měly snahu dodržovat demokracii, lidská práva a právní stát.⁷

Např. projekt na odstranění multisektoriálních příčin podvýživy v Jižním Súdánu, který je realizován organizací *Člověk v tísni* a italskou organizací *Cevsi* za pomoci peněz od EU. Projekt je zaměřen jak na zlepšení zemědělství. Například se pokouší zlepšit potravinovou výrobu místních farmářů při tzv. období hladu, kdy je nedostatek živin.

⁵ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE: *Mezinárodní spolupráce a rozvoj*. Evropská unie, 2014. s. 3. ISBN 978-92-79-41852-5.

⁶ Tamtéž s. 12.

⁷ Tamtéž s. 6.

Dalším cílem je změna chování v rámci hygieny, aby bylo zamezeno průjmovým onemocněním.⁸

Granty EU jsou přiděleny vládám na spolufinancování či financování programů společných zájmů a programů. Cílem je dosáhnout dlouhodobé stability a prosperity v jednotlivých zemích, strukturálního a ekonomického přechodu, udržitelného a ekonomického rozpočtu.⁹ Granty pocházejí z rozpočtu EU nebo z Evropského rozvojového fondu (ERF). Jsou to finanční příspěvky, udělené třetím stranám k uskutečnění vnější zahraniční pomoci. Smlouva o poskytnutí grantu musí být podepsána oběma stranami, obvykle je doplněna o spolufinancování ze strany příjemce grantu.¹⁰

1.2 Požadavky EU v oblasti řízení projektů, programů a grantů

Na řízení projektů a programů financovaných v rámci rozvojové spolupráce klade EU vysoké požadavky. Od dílčích programů a projektů se předpokládá spojitost s celkovou strategií a politikou EU jak v oblasti vnější spolupráce (určené směrnicemi, nařízeními, smlouvami), nebo také jako dodržování určených kvalitativních ukazatelů. Mezi kvalitativní ukazatele se řadí:

1. Vlastnictví projektů či programů jeho uživateli – tzn., jak dalece jsou zapojeny jednotlivé skupiny a uživatelé projektu na tvorbě vlastního návrhu a na jeho realizaci, čili zda daný projekt Zahraniční rozvojové pomoci (ZRP) může být nadále podporován těmito skupinami i po skončení financování projektu ze strany EU.
2. Podpora projektu ze strany příjemce – tzn., přístup či strategie politiky partnerské země, ve kterém, i po ukončení financování projektu, dokazuje podporu v pokračování na projektu. Důležitá je kvalita a úroveň podpory partnerské země v daném odvětví.
3. Adekvátní technologie – tzn., v jakém rozsahu lze vybrané technologie využít v místních podmínkách, v rámci daných kapacit, různými skupinami uživatelů

⁸ ČLOVĚK V TÍSNI. *Multisektorovým přístupem člověk v tísní snižuje podvýživu v Jižním Súdánu*. [online] ©2015 [2015-11-3] Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/multisektorálním-prístupem-clovek-v-tisni-bojuje-proti-podvýživě-v-jizním-sudanu>.

⁹ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 368. ISBN 80-7179-804-5.

¹⁰ EUROPEAN COMMISSION. What are grants? [online] ©2015 [cit. 2015-11-3] Dostupné z: https://ec.europa.eu/europeaid/funding/about-grants/grants_en.

v procesu realizace projektu tak i po jeho skončení. Tento ukazatel je spíše zaměřený na vhodnost technologie na nynější místní podmínky, než na aplikaci technologií, které by využily malé a střední podniky ke konkurenceschopnosti na světovém trhu.

4. Sociálně kulturní postoje – tzn., jestli je projekt v souladu s lokálními sociálně kulturními normami a poměry, a také jestli zajišťuje, že všechny skupiny, na které je projekt zacílen, budou mít k dispozici výhody projektu, jak v průběhu, tak i po ukončení realizace projektu.
5. Financování – jde o fázi rozhodnutí o financování projektu, kdy se dokončí jeho finanční návrh. Ten je schválen nebo nikoliv kompetentní komisí. Následuje formální dohoda s příslušnou vládní organizací partnerské země (po finančním schválení projektu). Obě smluvní strany podepíší realizační a finanční závazky a podmínky.
6. Realizace – v této fázi jsou schváleny prostředky projektu na financování a realizaci jeho činností tak, aby bylo docíleno plánovaného účelu projektu a přínosů pro cílové skupiny, a také aby sloužil k širším dlouhodobým cílům v daném odvětví. Realizace mimo jiné zahrnuje např. expertní práce a služby, technickou pomoc či dodávky zařízení a materiálů. Průběh realizace je kontrolován, kdy pružně reaguje na možné změny a problémy v procesu řešení. Na konci této etapy se rozhoduje o formálním ukončení projektu, hodnocení či o jeho možném prodloužení.
7. Smyslem fáze hodnocení je určit význam (relevantnost) cílů řešení projektu a jejich dosažení, účinnost výsledků projektu, udržitelnost či hospodárnost čerpání z rozpočtu. Hodnocení musí poskytnout takové informace, které jsou hodnotné a použitelné pro analýzu přínosů. Jakýkoliv projekt prochází postupem monitorování v průběhu realizace, závěrečným hodnocením a také následným hodnocením, v němž se monitoruje udržitelnost projektu i několik let po jeho ukončení.¹¹

V prostředí EU je zabezpečení realizace projektů a programů zajištěno formou smluv/dohod (kontraktů) nebo grantů pro realizační/ředitelské organizace (např. instituce a soukromé firmy) a neziskové nevládní organizace. Tyto smlouvy/dohody a granty jsou

¹¹ JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 2003. s. 55. ISBN 80-8650-33-9.

upřesněny pro jednotlivé tzv. nástroje rozvojové spolupráce EU, např. program MEDA (Středomoří)¹², ALA¹³ (37 států Asie a Latinské Ameriky), ERF (země AKT).

Možnost získat smlouvu/dohodu na projekty rozvojové pomoci EU mohou výhradně organizace ze zemí EU (možná je kombinace s jinými kandidáty z příslušného programu). Vedoucí organizace musí být buď to ze země, která pomoc přijímá nebo musí být z členské země EU.

Pro žadatele o granty uvádí směrnice popis náležitého programu, cíle a priority programu na dané období, dále rozpočet grantu a procento, kterým se má žadatel podílet na celkovém rozpočtu.

U nevládních organizací obvykle platí, že se mohou zúčastnit na projektech ZRP max. do částky 200 000 EUR. Kritéria, která udělují grant, se rozlišují na tři typy, a to pro organizace podávající žádost o grant, kritéria pro typy nákladů (mohou být zahrnuty v rozpočtu) a v neposlední řadě kritéria na typy projektů, pro které může být udělen grant.¹⁴

Rozpočtová podpora zahrnuje nejen převody finančních prostředků, ale také politický dialog, hodnocení výkonnosti a budování kapacit a to vše na principu partnerství a vzájemné odpovědnosti. Rozpočtovou podporu lze definovat jako převod finančních zdrojů z externích financujících agentur do pokladen partnerských zemí za předem dohodnutých podmínek, které tyto země musí splnit.¹⁵

¹² „MEDA: Zkratka pochází z francouzského výrazu „Mesures D’Accompagnement“, tj. doplňující opatření. Jde o hlavní finanční nástroj evropsko-středomořského partnerství Evropské unie. Program poskytuje technickou podporu a záruční financování prostřednictvím EIB.“ - EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Zvláštní zpráva č. 1/2009 — Bankovní opatření ve Středomoří v rámci programu MEDA a předcházejících protokolů. s. 5. Dostupné v PDF z:

http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR09_01/SR09_01_CS.PDF.

¹³ „Priority programu ALA se liší podle situace v každém přijímajícím státě. Zároveň se liší míra a forma spolupráce s jednotlivými státy v závislosti na stupni jejich rozvoje. V případě některých států Asie a Latinské Ameriky se pomoc soustředí na boj s chudobou, šíření lidských práv, demokratizaci, řešení konfliktů a zajištění základních infrastruktur. Naopak jiným státům není poskytována bilaterální pomoc a mohou se účastnit pouze spolupráce v rámci tzv. horizontálních programů. Tyto programy se soustředí na posilování spolupráce mezi různými druhy organizací z členských států EU a států Asie a Latinské Ameriky. Zaměřují se především na oblast obchodních vztahů, podporu kontaktů mezi institucemi vyššího vzdělávání, oblast životního prostředí, městského rozvoje a informační technologie.“ Zdroj: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Možnost účasti českých společností na programech zahraniční rozvojové spolupráce evropského společenství. s. 17. Dostupné v PDF z:

http://www.mzv.cz/file/23356/Manual_en.pdf.

¹⁴ JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 2003. s. 60 – 61. ISBN 80-8650-33-9.

¹⁵ EVROPSKÁ KOMISE. ZELENÁ KNIHA KOMISE URČENÁ RADĚ, EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. *Budoucnost rozpočtové podpory EU poskytované třetím zemím*. V Bruselu dne 19. 10. 2010 KOM (2010) 586 v konečném znění. s. 3. Dostupné v PDF z:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0586&rid=8>

1.3 Kritéria rozpočtové podpory a její správa

Ze strany EU je rozpočtová podpora poskytována výhradně těm zemím, které splní tři kritéria způsobilosti. V zemi, která chce získat rozpočtovou podporu, musí být prováděny nebo existovat:

1. jasně definovaná národní politika a také strategie,
2. makroekonomický rámec orientovaný na stabilitu,
3. věrohodný a odpovídající program na zlepšení řízení veřejných financí.

Pomocí rozpočtové podpory pomáhají dárci partnerským zemím financovat důležité funkce státní správy, např. budování nemocnic, škol a infrastruktury, výplaty pracovníků ve zdravotnictví a učitelů, vylepšení bezpečnosti či k dosahování makroekonomické stability. Nedostatky tradičního projektového přístupu má překonat rozpočtová podpora a to především v zemích, které jsou vysoce závislé na pomoci.

Nedostatky tradičního projektového přístupu bránily partnerským vládám v rozvoji soudržných politik a také oslabovaly omezenou kapacitu vnitrostátních orgánů. Rozpočtová podpora je prostředek, který má posílit odpovědnost partnerských zemí za rozvojovou politiku a reformy.

Také je to prostředek, jenž má posílit orgány a systémy jednotlivých zemí, které kontrolují plnění povinností, rovněž napomáhá růstu a ke snížení chudoby.

Rozpočtová podpora EU je spravována Evropskou komisí, plyne z nástroje pro vnější činnost a je financována z rozpočtu EU, a z ERF. Rozpočtová podpora může být ve formě obecné rozpočtové podpory nebo ve formě rozpočtové podpory odvětví. Na národní rozvojovou strategii a vnitrostátní rozvojovou politiku, je zaměřena obecná rozpočtová podpora. Na konkrétní strategii odvětví je zaměřena rozpočtová podpora odvětví, jejíž výhoda spočívá v soustředění na klíčovou oblast. Tyto podpory se od sebe odlišují jak svými cíli, tak i ve stanoveném dialogu a podmínkách. Především v zemích AKT se tyto formy používají společně, jelikož se vzájemně mohou doplňovat a lépe reagovat na konkrétní specifické potřeby určitého odvětví nebo reformy.¹⁶

Posouzení toho, v jaké výši se poskytuje rozpočtová podpora, závisí na komplexním plánování pomoci. Posouzení vychází ze základu potřeb jednotlivých zemí ve spojení s jejich výkonností. Dále vychází např. z politicko-ekonomického rozboru,

¹⁶ EVROPSKÁ KOMISE. ZELENÁ KNIHA KOMISE URČENÁ RADĚ, EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. *Budoucnost rozpočtové podpory EU poskytované třetím zemím*. V Bruselu dne 19. 10. 2010 KOM (2010) 586 v konečném znění. s. 3–4. Dostupné v PDF z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0586&rid=8>.

s ohledem na finanční potřeby daných zemí, možných rizik či předpokládaných přínosů z rozpočtové podpory. O výběru nejvhodnější formy pomoci se rozhoduje po realizaci odpovídající analýzy situace ve stanovené zemi. Také se provádí analýza, jak vláda usiluje o řešení zjištěných nedostatků, a jak nakládá s dostupnými domácími zdroji. Mezi další formy pomoci společně s rozpočtovou podporou se řadí např. vertikální fondy, svěřenecké fondy spojující více dárců, projektová pomoc či spojené fondy.¹⁷

Rizika, která mají dopad na všechny formy rozvojové pomoci, je zapotřebí zmírňovat a přizpůsobit danému způsobu poskytnutí pomoci. Vymezení rizik u rozpočtové podpory je podstatným nástrojem nejen při posouzení způsobilosti, ale také při plánování a provedení programů, rovněž chrání finanční zájmy EU.¹⁸

¹⁷ EVROPSKÁ KOMISE. ZELENÁ KNIHA KOMISE URČENÁ RADĚ, EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. *Budoucnost rozpočtové podpory EU poskytované třetím zemím*. V Bruselu dne 19. 10. 2010 KOM (2010) 586 v konečném znění. s. 12. Dostupné v PDF z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0586&rid=8>.

¹⁸ Tamtéž s. 13.

2 EVROPSKÁ ROZVOJOVÁ POLITIKA

Při jednání o Jednotném evropském aktu (JEA) navrhlo Nizozemsko vytvořit zákon (legální bázi) pro evropskou rozvojovou politiku. V Římě v roce 1990 podala Evropská rada návrh, ve kterém by byla rozvojová politika součástí Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (druhý pilíř EU), avšak byl prosazen návrh Nizozemska zahrnout rozvojovou politiku mezi kompetence Evropského společenství. Evropské společenství tímto získalo oprávnění k vytvoření rozvojové politiky. Před platností Lisabonské smlouvy byla Společná zahraniční a bezpečnostní politika součástí II. pilíře, který fungoval na principu mezivládní spolupráce, hlavní rozhodnutí měla Rada nebo Evropská rada a to jednomyslně.¹⁹ Evropské společenství bylo součástí I. pilíře (právní subjektivita, uzavírání mezinárodních smluv, vlastní právní řád, jež je nadřazen právu jednotlivých členských států). Členské státy přenesly část svých pravomocí na Evropské společenství, zájmy členských států byly uskutečňovány pomocí unijních orgánů a to zejména Evropskou komisí, Evropským parlamentem a Evropským soudním dvorem. Všechna pravidla se nemusela přijímat na základě konsensu, ale kvalifikovanou většinou.²⁰

V Maastrichtské smlouvě získala rozvojová politika právní základ. Dříve se rozvojová politika řídila ustanoveními, např. v rámci asociační nebo obchodní politiky. V Maastrichtské smlouvě byly zavedeny tři klíčové principy rozvojové politiky Evropské unie, tzv. 3C a to: koherence, komplementarita a koordinace (coherence, complementarity, coordination). Koherence je založena na harmonizaci ostatních politik EU s rozvojovými cíli. Komplementaritou se rozumí to, že politiky členských států jsou doplněny o rozvojovou politiku a koordinací se rozumí spolupráce všech účastníků, jenž se podílí na rozvojové politice.²¹

V rámci rozvojové pomoci patří Evropská unie (EU) mezi největší dárce. V roce 2013 poskytla na vnější rozvojovou pomoc částku ve výši 14,86 miliard eur, pro období 2014–2020 se pohybuje částka ve výši 51,419 mld. EUR. EU neposkytuje pouze finanční pomoc, také se aktivně podílí na prosazování lidských práv, je činná v pozorovatelských misích, řeší krizové situace a poskytuje humanitární pomoc.²²

¹⁹ EUR-lex. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. [online] © 2015 [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:ai0025>.

²⁰ VINCUREK, L. *Tři pilíře*. [online] © 2008 [cit. 2015-11-11] Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/informace/_zprava/522033.

²¹ BYDŽOVSKÁ, M. *Rozvojová politika*. [online]. © 2005-2015 [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

²² POLITIKY EVROPSKÉ UNIE: *Mezinárodní spolupráce a rozvoj*. Evropská unie, 2014. ISBN 978-92-79-41852-5.

Součástí rozvojové politiky EU je řádná správa věcí veřejných. Ta nezahrnuje pouze boj proti korupci, ale zahrnuje další ukazatele, jako je např. vzdělání a spravedlnost, přístup ke zdravotní péči, řízení veřejných financí a přírodních zdrojů. Správa věcí veřejných je součástí pravidelného politického dialogu se zeměmi AKT.²³ Dialog nabádá země k tomu, aby prováděly reformy, také musí mít preventivní rozměr a umožňovat projednávat citlivé otázky, týkající se politických aspektů, jako je dodržování lidských práv či právní stát. Také projednává hodnocení správy věcí veřejných, jaký byl dosažen pokrok v této oblasti a hlavním cílem je identifikace reforem. V podstatě je nutné, aby vlády, političtí činitelé, občanská společnost či veřejnoprávní organizace vyvinuly vlastní nástroje a kapacity pro identifikaci důležitých reforem.²⁴

2.1 Jak řeší EU krizové situace

Jak už bylo zmíněno, cílem rozvojové politiky EU je vymýcení chudoby, ale nejen to patří mezi priority, také se věnuje otázkám udržitelného rozvoje, nerovnosti, porušování lidských práv a sociální nespravedlností. To vše je zásadní pro řešení základních příčin konfliktů a nejistoty. EU usiluje o zajištění mezinárodního míru a stability, je odhodlána zabráňovat konfliktům a také usiluje o formování podmínek pro celosvětově udržitelný rozvoj. EU může pomocí nástroje Společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP)²⁵ působit na misích mimo své území a udržovat mír, zabráňovat konfliktům či v souladu s principy Charty Organizace spojených národů posilovat mezinárodní bezpečnost.

EU zdůrazňuje, že podmínkou pro rozvoj je bezpečnost, udržitelný mír a vymýcení chudoby. Pro stabilitu je nutné vytvoření a posílení politickým, sociálních

²³ EUR-Lex. *Správa konsenzu o rozvoji*. [online] © 2007 [cit. 2015-11-03]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:r13012>.

²⁴ EUR-Lex. *Posílený a inovující přístup demokratické správy věcí veřejných. Různorodost správy věcí veřejných*. [online] ©2006 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52006DC0421>.

²⁵ „SBOP – tvoří část Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP), poskytuje EU operativní akceschopnost, za provádění SZBP je odpovědná EU. Evropský parlament - za otázky bezpečnostní a obranné politiky v Parlamentu odpovídá Podvýbor pro bezpečnost a obranu, který patří pod Výbor zahraničních věcí. Evropská komise - politicky za oblast SBOP odpovídá Vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Evropská rada - v oblasti SBOP vymezuje zásady a obecné směry jejich dalšího rozvoje. Zahraniční operace jsou vlajkovou lodí společné bezpečnostní a obranné politiky a nejviditelnějším nástrojem, jak Evropská unie zajišťuje svoji bezpečnost a přispívá ke stabilitě ve svém okolí.“ Zdroj: WEISS, T. *Bezpečnost a obranná politika*. [online] © 2005 – 2015 [cit. 2015-10-12] <https://www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obranna-politika/>.

a ekonomických podmínek, které jsou pro zemi potřebným předpokladem pro její bezpečnost a rozvoj.²⁶

Vojenská poradní mise EU ve Středoafričské republice (EUMAM RCA) podporuje národní armádu, buduje kapacity a pomáhá vytvořit odpovědné ozbrojené síly, které budou moderní a akceschopné. Civilní mise SBOP EU v Mali (EUCAP Sehel Mali) pomáhá k restrukturalizaci malijských bezpečnostních sil. Účelem je zajistit demokratický a ústavní pořádek a vytvořit podmínky stálého míru. V rámci mise je zahrnuta odborná příprava a strategické poradenství.²⁷

Finance na mírová a bezpečnostní opatření, jsou poskytovány z rozpočtu pomocí nástroje přispívajícího ke stabilitě a míru (IcSP) a nástroje stability (IfS), který je předchůdcem IcSP. Např. policii Kamerunu poskytuje (nástroj přispívající ke stabilitě a míru) vybavení na boj proti Boko Haram.²⁸

Na předcházení krizí a popřípadě k jejich zvládnutí poskytuje, v rámci ERF, africký mírový projekt (APF) podporu Africké unii (AU) a regionálním hospodářským společenstvím. Prostředky plynou na provozní náklady pro africké mírové operace (mimo mezd), velcí, řídicí a komunikační systémy, cvičení, odbornou přípravu nebo na vyšetřovací mise.²⁹

Na posílení kapacity účinného fungování, poskytuje EU finanční podporu, pro africkou strukturu pro mír a bezpečnost (APSA), jejíž význam spočívá ve zlepšení spolupráce zaměřené na prevenci či zvládnutí a řešení konfliktů.³⁰

2.2 Struktura institucí zajišťující rozvojovou a humanitární pomoc

Do osmdesátých let dvacátého století byla rozvojová politika orientována na jedno generální ředitelství Komise ES a také byla orientována na jeden nástroj. Plán Komise byl schvalován členskými státy v pětiletých intervalech. V roce 1999 se dostavila změna, a to v podobě zapojení několika generálních ředitelství (GR), Evropského parlamentu a Rady EU do rozhodování a realizace rozvojové politiky.³¹

²⁶ EVROPSKÁ KOMISE. Společné sdělení evropskému parlamentu a radě. Budování kapacit na podporu bezpečnosti a rozvoje umožnit partnerům předcházet krizím a zvládat je. Ve Štrasburku dne 28.4.2015 JOIN (2015) 17 final. [online] [cit. 2015-10-12]. s. 3 Dostupné v PDF z: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8504-2015-INIT/cs/pdf>.

²⁷ Tamtéž, s. 4.

²⁸ Tamtéž, s. 4.

²⁹ Tamtéž, s. 4–5.

³⁰ Tamtéž, s. 5.

³¹ BYDŽOVSKÁ, M. *Rozvojová politika*. [online]. © 2005 – 2015 [cit. 2015-10-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

Za návrhy legislativy a provádění rozvojové politiky je odpovědná Evropská komise. Za vztahy EU s více než polovinou zemí světa je zodpovědné, v rámci Evropské komise, Generální ředitelství pro rozvoj. Pracovní náplní tohoto ředitelství je vztah se zeměmi AKT či Africkou unií, se zámořskými zeměmi a územími (ZZÚ) a regionálními hospodářskými společenstvími. GŘ pro rozvoj kontroluje a dohlíží na poskytované finance, další náplní je příprava návrhů strategií spolupráce.³²

Generální ředitelství pro vnější vztahy nese odpovědnost za vnější vztahy Komise s mezinárodními organizacemi (OSN, Rada Evropy, OBSE), také se zeměmi např. Blízkého východu, Střední Asie či Latinské Ameriky.³³

V roce 2001 vznikl úřad Europe Aid, který je zodpovědný za provedení programů a projektů ve veškerých regionech světa, vyjma kandidátů na vstup do EU. Programy, týkající se vnější pomoci uplatňuje pomocí podkladů, které zpracovaly GŘ pro rozvoj a GŘ pro vnější vztahy.³⁴

Mezi další instituce patří – Generální ředitelství pro obchod (pomáhá chudým zemím rozšířit zahraniční obchod a ulehčit přístup na trh EU), Generální ředitelství pro rozšíření (kontroluje finanční pomoc možných budoucích členů EU + státy Východního partnerství), Úřad pro humanitární pomoc (ECHO), který byl založen Evropskou komisí roku 1992.³⁵

EU společně s Evropskou komisí a členskými státy poskytuje finanční prostředky na pomoc v nouzových situacích (cca 50 % světových finančních prostředků). Klíčovým aktérem v rámci humanitární pomoci je GŘ pro humanitární pomoc a civilní ochranu (ECHO). Mezi činnosti patří podpora humanitární pomoci po celém světě a financuje operace na poskytování pomoci, které jsou prováděné dalšími partnery, jimiž jsou např. agentury OSN či nevládní organizace. V roce 2014 byly rozděleny finanční prostředky do zemí, jako je Sýrie, Jižní Súdán či Středoafriická republika. Mezi další priority patří operace v Demokratické republice Kongo či v oblasti Afrického rohu a Sahelu nebo na Blízkém východě. Dva klíčové programy, kterými jsou program pro oblast Sahelu (AGIR) a program pro oblast Afrického rohu (SHARE), mají koordinovat rozvojovou a humanitární pomoc a prolomit neustálé změny klimatu, chudobu a hlad.³⁶

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ BARNA, J. *Humanitární pomoc*. [online]. ©2014 [cit. 2015-10-14]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.3.2.html.

2.3 Evropský rozvojový fond

Z důvodu měnícího se globálního prostředí, je potřeba flexibilně přizpůsobovat politiku EU k dosažení rozvojových cílů. V rámci Římské smlouvy z roku 1957, byla započata myšlenka o vytvoření Evropského rozvojového fondu (ERF), ze kterého by plynuly finance na pomoc nejen koloniím, ale i zámořským územím.³⁷ ERF není součástí rozpočtu EU, má vlastní pravidla, je řízen zvláštním výborem a je financován členskými státy. Podporuje sociální a lidský rozvoj, hospodářský rozvoj a regionální spolupráci.³⁸

Předchůdcem ERF byl Fond pro rozvoj zámořských zemí a území, jehož cílem byla podpora sociálního a hospodářského rozvoje přidružených zemí. Členské státy EHS každoročně poskytovaly do ERF příspěvky po dobu pěti let. Na začátku každého finančního období se stanovili částky určené k financování. Po poradě s Komisí tyto částky stanovila Rada ministrů (kvalifikovanou většinou). Komise poté rozhodovala o přidělení částek mezi žadatele. Finance z 1. ERF, který byl součástí Římské smlouvy, byly určeny na nepříliš rozvinutou infrastrukturu, modernizaci venkova, projekty orientované na zvýšení výnosů pěstovaných plodin, projekty na vzdělávání a zdravotnictví. Finance z dalších ERF byly součástí úmluv z Yaoundé (I, II), Lomé (I–IV) a dohody z Cotonou.³⁹

V oblasti rozvoje spolupracuje EU s mnoha rozvojovými zeměmi. EU poskytuje prostředky na rozvoj ze tří zdrojů a to z rozpočtu EU, Evropské investiční banky (EIB) nebo z ERF. V dohodě z Cotonou byl vybudován investiční nástroj, který spravuje EIB a je určen na rozvoj soukromého sektoru v zemích AKT.

³⁷ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE: Mezinárodní spolupráce a rozvoj. Evropská unie, 2014. s. 3. ISBN 978-92-79-41852-5.

³⁸ EUR-Lex. Access to European Union law. *Evropský rozvojový fond*. [online] [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Ar12102>.

³⁹ JELÍNEK, P., a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. s. 8 - 9. ISBN: 80-86506-33-9.

Tento nástroj je finančně nezávislý a obnovitelný, tzn. je navržen tak, že splátky z úvěru mohou být opět investovány do dalších operací.⁴⁰

Jak už bylo zmíněno výše, ERF je sjednán prostřednictvím dohody o partnerství, je spravován Komisí a funguje na víceletém základě, tzn., poskytnuté prostředky mohou být využity v průběhu doby trvání ERF, zpravidla pěti let. Zhruba jednou za pět let se schází na mezivládní úrovni zástupci členských států, kteří rozhodují o celkové výši finančních prostředků, které budou přiděleny do ERF. Provozní výdaje ERF mají různou podobu, ta se odvíjí od toho, jak jsou finanční prostředky spravovány a vyplaceny. Komise plní zdroje ERF a přitom používá metody, které jsou v souladu s finančním nařízením. Použity jsou tyto metody:

- decentralizované řízení,
- centralizované řízení,
- společné řízení s mezinárodními organizacemi.⁴¹

Vybraní účastníci finančních operací:⁴²

- Pověřená schvalující osoba zodpovídá za veškerý proces řízení, tj., od vymezení způsobu, jak bude dosaženo vytyčených cílů až po činnosti, které byly zahájeny jak z provozního tak i rozpočtového hlediska.
- Vedoucí delegace EU odpovídá za styk mezi Komisí a vnitrostátními nebo regionálními orgány států AKT (či ZZÚ), spolupracuje s regionálními či vnitrostátními schvalujícími osobami.
- Vnitrostátní schvalující osoba je vyšší státní úředník (člen vlády, zpravidla státní ministr plánování či financí), který je jmenován vládou jednotlivých zemí AKT (či ZZÚ) a je reprezentantem orgánů své země.

Pokud Komise a potenciální příjemce prostředků z ERF, písemně neuzavřou právní závazek, nesmí být vyplaceny žádné finanční zdroje z ERF. Než je přijat kterýkoliv právní závazek vůči třetí straně, musí být stanovena konkrétní rozpočtová linie. Pakliže

⁴⁰ EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 25. 7. 2012 COM (2012) 435 final. Sdělení komise evropskému parlamentu, radě a účetnímu dvoru. Účetní závěrka 8., 9. a 10. Evropského rozvojového fondu – rozpočtový rok 2011. [online] © 2012 [cit. 2016-02-22]. s. 1. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/CS/1-2012-435-CS-F1-1.Pdf>.

⁴¹ Více se dočtete o decentralizovaném řízení, centralizovaném řízení a společném řízení s mezinárodními organizacemi v: NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 215/2008 ze dne 18. února 2008 o finančním nařízení pro 10. Evropský rozvojový fond. HLAVA IV PLNĚNÍ ZDROJŮ ERF, KAPITOLA 2, Způsoby plnění, Oddíl 2 až Oddíl 4, Článek 21 až Článek 29. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32008R0215#ntr7-L_2008078CS.01000101-E0007.

⁴² Více o účastnicích finančních operací se dozvíte v: NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 215/2008 ze dne 18. února 2008 o finančním nařízení pro 10. Evropský rozvojový fond. HLAVA IV PLNĚNÍ ZDROJŮ ERF, KAPITOLA 3 Účastníci finančních operací. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32008R0215#ntr7-L_2008078CS.01000101-E0007.

jsou splněny podmínky, jsou prostřednictvím rozpočtového závazku přiděleny požadované prostředky. Pokud schvalující osoba neakceptuje rozpočtový závazek, nelze provést žádnou platbu.⁴³

⁴³ EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 25. 7. 2012 COM (2012) 435 final. Sdělení komise evropskému parlamentu, radě a účetnímu dvoru. Účetní závěrka 8., 9. a 10. Evropského rozvojového fondu – rozpočtový rok 2011. [online] © 2012 [cit. 2016-02-22]. s. 5. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/CS/1-2012-435-CS-F1-1.Pdf>.

3 HISTORICKÝ VÝVOJ SMLUV

Úmluvy z Yaoundé I a Yaoundé II

Politická nezávislost bývalých kolonií zapříčinila změny ve vztahu s Evropou. EHS roku 1963 nabídla tehdy ještě přidruženým územím tři možnosti uspořádání vztahů:

1. dosavadní stav, tzv. asociaci sui generis,
2. uzavření zvláštní obchodní dohody,
3. úmluvu z Yaoundé.⁴⁴

Nově vzniklá frankofonní a malgašská africká území⁴⁵ přistoupila k podpisu Dohody o přidružení se šesti státy EHS. Dohoda byla podepsána roku 1963 v Yaoundé (Kamerun). Tato asociační dohoda, s názvem Úmluva z Yaoundé I, vstoupila v platnost 1. června 1964 a upravovala vztah mezi dvěma suverénními stranami. Dohoda byla zřízená na zásadě reciprocity a rovnosti smluvních stran s cílem industrializace a diverzifikace ekonomiky. Bývalým koloniím po dobu pěti let byly garantované některé obchodní výhody. Mimo jiné se začala vyvíjet spolupráce ve výrobní oblasti. Finanční pomoc zajišťoval 2. ERF v letech 1963–1968.⁴⁶

Nová úmluva z Yaoundé II byla podepsána roku 1969 a vstoupila v platnost roku 1971. Rozdíl v obsahu mezi úmluvami se nezměnil, ani nedošlo k posunu vztahů mezi Evropou a Afrikou. Od roku 1969 se čerpaly prostředky z 3. ERF především na infrastrukturu v bývalých koloniích Afriky.⁴⁷

V souvislosti se žádostí Velké Británie o vstup do EHS, bylo nutné vyřešit možné přiřazení rozvojových zemí Commonwealthu. Vlády členských států tehdejší Východoafrické organizace společných služeb byly Keňa, Tanzanie, Uganda.⁴⁸ Překážkou v těchto jednání představoval princip reciprocity, který byl obsažen v úmluvách Yaoundé I a Yaoundé II. Roku 1968 byla podepsána v Arushe (Tanzanie) asociační dohoda mezi EHS a výše uvedenými zeměmi. V této dohodě byl vypuštěn

⁴⁴ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 284 – 285. ISBN 80-7179-804-5.

⁴⁵ Tyto země sdílely členství v: Sdružené africké státy a Madagaskar (AASM) – Burundi, Čad, Benin (do roku 1975 známý pod Dahome), Gabon, Burkina Faso (do roku 1984 Horní Volta), DRK (bývalý Zair), Kongo (Brazzaville), Madagaskar, Mali, Mauritanie, Niger, Pobřeží slonoviny, Rwanda, Senegal, Somálsko, Středoafrická republika, Togo. Zdroj: CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 285. ISBN 80-7179-804-5.

⁴⁶ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 285. ISBN 80-7179-804-5.

⁴⁷ Tamtéž, s. 285.

⁴⁸ Východoafrická organizace – mezivládní organizace, která zahrnuje pět zemí v oblasti Velkých jezer ve východní Africe: Burundi, Keňa, Rwanda, Tanzanie a Uganda. Organizace byla původně založena v roce 1967, ale zhroutila se v roce 1977. Oficiálně byla oživena 7. července 2000. Zdroj: AFRIKAonline.cz. *Ekonomika Afriky*. [online] © 14. 3. 2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2014020302>.

princip reciprocity a vznikl asymetrický vztah ve prospěch dekolonizovaných zemí. Součástí dohody nebyla ustanovená finanční pomoc, a tudíž byla roku 1969 revidovaná. Až do roku 1975 se v yaoundéských dohodách rozsah spolupráce nezměnil, avšak společně s dohodami z Arushi vytvořili základ budoucích asociačních dohod.⁴⁹

Lomé I–IV

Poté co vstoupila Velká Británie do EHS, tak podstatně stanovila podobu budoucích rozhovorů mezi rozšířeným EHS a rozvojovými zeměmi Commonwealthu. Roku 1975 měla vypršet platnost úmluvy z Yaoundé, z toho důvodu započala jednání, která směřovala k uzavření partnerství mezi zeměmi AKT a EHS. Úmluva z Lomé (hlavní město Toga) byla podepsána roku 1975 mezi 46 africkými státy, Karibikem, Tichomořím (AKT) a EHS, vstoupila v platnost roku 1976 a termín asociace byl nahrazen termínem partnerství. V rámci obchodní spolupráce garantovala úmluva z Lomé volný vstup na trh EHS, pro veškeré exporty průmyslového zboží a tropických produktů AKT. Úmluva z Lomé se např. vztahovala na podporu obchodu, zlepšení struktur pracovních metod či na šíření obchodních informací ve státech AKT. Novinkou ve zvláštních euro-afrických vztazích bylo zřízení Společenství financovaného systému stabilizace vývozních příjmů států AKT (Stabex)⁵⁰. Státy AKT považovaly za důležitou oblast průmyslové spolupráce. Úmluva z Lomé si stanovila za své cíle např. podporu integrace hospodářství států AKT, zjednodušení přenosu technologií do zemí AKT či podporu průmyslových výrobků AKT.

Technická, finanční a hospodářská spolupráce se vztahovala na realizaci projektů a programů, které by podpořily sociální a hospodářský rozvoj států AKT. Tento rozvoj byl zaměřen na zkvalitnění životní úrovně obyvatelstva a hospodářské situace států. V rámci první úmluvy z Lomé bylo poskytnuto prostřednictvím 4. ERF 3000 mil zúčtovacích jednotek⁵¹, z čehož na Stabex bylo vyčleněno 375 mil. zúčtovacích jednotek. Prostředky na ERF nebyly stanovené, záleželo na ochotě členských států přispívat. V rámci úmluvy z Lomé byla zavedena aktivní spoluúčast příjemců pomoci na veškerých fázích chystaných projektů (programování, posouzení, implementace,

⁴⁹ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 285. ISBN 80-7179-804-5.

⁵⁰ STABEX - stabilizační systém příjmů z exportu zemědělských produktů STABEX garantoval minimální příjmy za téměř čtyřicet důležitých zemědělských výrobků. Jestliže se příjmy z jejich vývozu v porovnání s průměrem v předchozím roce snížily, pak Evropské společenství vyrovnalo ztrátu zisku buď překlenovacím úvěrem, nebo nenávratným příspěvkem. Zdroj: EUROSOP. Rozvojová politika. Vývoj rozvojové politiky. [online] © 2005 – 2016 [2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

⁵¹ Zúčtovací jednotka – do roku 1979 se počítalo v tzv. zúčtovacích jednotkách, poté byl ustanoven Evropský měnový systém. Zdroj: JELÍNEK, P., a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. s. 20. ISBN: 80-86506-33-9.

evaluace). Pravomoci rozhodovat o projektech a realizovat je měl na starost Národní zmocněnec, jehož jmenovaly země AKT, který spolupracoval s představitelem Delegace komise a byl odpovědný za přípravu projektů. Mezi hlavní úkoly Delegace komise patřilo dohlížení na řádné využívání prostředků z ERF. Od roku 1975 do roku 1980 bylo určeno, v rámci úmluvy z Lomé, celkově 3450 mil. ECU⁵². Základní struktury a mechanismy mezi Společenstvím a AKT, které byly stanovené v Lomé I, přetrvaly po více než čtvrt století. Nadcházející úmluvy z Lomé byly uzavřeny na dobu pěti let. Druhá úmluva z Lomé zavedla nástroj na stabilizaci příjmů a vývozu některých nerostných surovin, tzv. Sysmin.⁵³ V třetí úmluvě z Lomé byl kladen důraz na rozvoj venkova, také na zastavení postupu pouště či potravinové zabezpečení. Čtvrtá úmluva z Lomé zahrnovala opatření týkající se pomoci zastavit ekonomickou krizi a také zahrnovala podporu dlouhodobých rozvojových cílů. Úmluva byla uzavřena na dobu deseti let (1990–2000) a objem finančních prostředků byl stanoven na pět let. Ve čtvrté úmluvě byl kladen důraz na ochranu životního prostředí, respektování lidských práv a zapojení občanské společnosti do rozvojové spolupráce. V polovině doby trvání byla úmluva z Lomé IV přezkoumána.⁵⁴

Úmluvy z Lomé I až III byly založeny na čtyřech pilířích:

1. „*nereciproční bezcelní spolupráce – 90% vývozu z AKT mělo volný přístup na trh EU, vývozy z EU tento přístup na trh neměly,*
2. *ekonomická podpora – ve formě grantů,*
3. *průmyslová a technická spolupráce – poskytování know-how zemím AKT,*
4. *politické aspekty (od Lomé IV) – dodržování lidských práv, právního státu, demokracie.*⁵⁵

V devadesátých letech došlo k politickým a hospodářským změnám, zejména byla ukončena studená válka a došlo k liberalizaci obchodu. Koncem studené války přišly země AKT o geostrategický význam pro soupeřící strany. Přijetím Maastrichtské smlouvy⁵⁶ roku 1992 získalo Evropské společenství nové pravomoci v rozvojové politice.

⁵² ECU – Evropská měnová jednotka od r. 1979 – 1999. Tamtéž s. 20.

⁵³ SYSMIN – Systém stabilizace výnosů v těžebních oblastech SYSMIN poskytoval mimo jiné zvláštní půjčky na financování specifických záměrů v oblasti těžby. V případě poklesu produkce nebo exportu nerostných surovin zachovávala pomocná opatření výtěžnost těžebních podniků. Zdroj: EUROSOP. Rozvojová politika. Vývoj rozvojové politiky. [online] © 2005 – 2016 [2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>.

⁵⁴ JELÍNEK, P., a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. s. 16 – 22. ISBN: 80-86506-33-9.

⁵⁵ SVOBODA, P. *Právo vnějších vztahů EU*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 182. ISBN 978-80-7400-352-3.

⁵⁶ Maastrichtská smlouva vytváří Evropskou unii, spočívala na třech pilířích a to na Evropských společenstvích, společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a policejní a soudní spolupráci v trestních věcech (SVV). Lisabonská smlouva (2007) zrušila institucionální hierarchii Maastrichtské

Výsledkem, revidované úmluvy z Lomé IV, byl podpis dohody o změnách. Podstatná úprava Lomé IV spočívala ve změně původního znění kapitoly o finanční a technické podpoře hospodářským reformám v zemích AKT. Cílem byla podpora v pokračování reformem za předpokladu, že země AKT budou v rámci ekonomického pokroku podporovat demokracii, občanskou společnost a sociální rozvoj. Nástrojem se měly stát programy hospodářských reformem, na kterých Komise EU, společně s MMF a Světovou bankou, stanovila a podporovala uplatnění reformem. Reformy se oproti předchozím programům z 80. let více přizpůsobily podmínkám každé země.⁵⁷

Na druhou stranu systém úmluv z Lomé selhal, během jejich platnosti došlo k prohloubení chudoby v zemích AKT, i přes to, že obdržely finanční podporu. Na trhu společenství se podíl výrobků ze zemí AKT snižoval. Nenastala industrializace, nevytvořilo se tržní prostředí, nenastala stabilizace regionů či diverzifikace hospodářství zemí AKT. Úmluva z Lomé byla založena na jednostranném zvýhodnění, což hospodářský růst či industrializaci nepodpořilo. Po úmluvách z Lomé byla uzavřena dohoda z Cotonou.⁵⁸

Dohoda z Cotonou

Nedostatky, které obsahovaly úmluvy z Lomé, bylo potřeba odstranit a realizovat podstatné změny. Dohoda z Cotonou (Benin) byla podepsána v červnu roku 2000, na dobu dvaceti let s pravidelnými revizemi po pěti letech. První revize byla ukončena v roce 2005. Vyjednávání o změně Dohody z Cotonou nebyla snadná, v té době současně probíhala debata o rozpočtu EU na období 2007–2013. V debatě byly nastoleny otázky o zahrnutí ERF do rozpočtu EU, který doposud není jeho součástí. Země AKT přistoupily na rozšíření kondicionality⁵⁹ a na spolupráci v oblasti boje proti terorismu, za podmínek, ve kterých bude respektována reálná úroveň poskytované pomoci. Dohoda z Cotonou zahájila novou etapu v oblasti spolupráce mezi EU a AKT.⁶⁰

Cílem dohody z Cotonou je snížit a v budoucnu odstranit chudobu, postupně začlenit země AKT do světové ekonomiky za předpokladu dodržení cílů udržitelného

smlouvy a nahradila Evropské společenství Evropskou unií. Zdroj: EUR-Lex. *Maastrichtská smlouva o Evropské unii*. [online] © 15. 10. 2010 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Axy0026>

⁵⁷ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. s. 298 – 299. ISBN 80-7179-804-5.

⁵⁸ SVOBODA, P. *Právo vnějších vztahů EU*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 182 – 183. ISBN 978-80-7400-352-3.

⁵⁹ Princip kondicionality podmiňuje poskytování rozvojové pomoci zlepšením situace v oblasti demokracie, právního státu a ekonomických reformem v daných zemích. Zdroj: EUROSOP. *Evropská unie a svět*. [online] © 2005 - 2016 [2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet/>.

⁶⁰ FAJKUSOVÁ, B. *Evropská unie a Afrika: dlouhodobý prioritní partner Evropské unie*. 2006, roč. 30, č. 12. Ústav mezinárodních vztahů. S. 7. ISSN 0543-7962.

rozvoje. Mezi hlavní cíle, mimo výše uvedené, patří spolupráce, která má zároveň napomáhat k míru, bezpečnosti, demokratické a politické stabilitě zemí AKT. Dohoda je vybudována na rovnosti partnerů a má politický rozměr, který se odráží především v:

- opakované politické diskuzi,
- politice vytváření míru, čili zamezení a řešení konfliktů,
- podpoře respektování lidských práv, právního státu, řádná správa věcí veřejných,
- stanovení otázek společných zájmů, které jsou spojeny se všeobecnou problematikou, např. regionální spolupráce, nebo se specifickou problematikou, jako je např. obchod, vojenské výdaje, dětská práce,
- vytvoření strategie spolupráce, např. včetně odvětvových politik životního prostředí, migrace, rovnosti žen a mužů,
- v tématu bezpečnosti a to především v boji proti šíření zbraní hromadného ničení nebo např. v mezinárodní spolupráci v boji proti terorismu.⁶¹

Do politického dialogu jsou zapojeny nejen národní parlamenty, ale také regionální organizace a je veden jak ve formálním, tak i neformálním okruhu na nejvhodnější územní úrovni.

V rámci dohody plní důležitou funkci při komplementaci a realizaci rozvojových cílů a programů, nestátní subjekty (soukromé sektory, organizace občanské společnosti). Také je dohoda vybudována na přístupu, jehož činnosti jsou zaměřeny na:

- hospodářský rozvoj (makroekonomická politika, odvětvová politika např. zemědělství, hospodářský růst),
- sociální a lidský rozvoj (zkvalitnění systému vzdělávání či zdraví, boj proti chorobám, kulturní rozvoj),
- regionální integraci (rozšíření ekonomik zemí AKT, posílit obchod v méně rozvinutých zemí AKT, zapojení reformované sektorové politiky na regionální úrovni).

Mezi společné orgány patří:

- Rada ministrů,
- Výbor velvyslanců,
- společné parlamentní shromáždění.⁶²

⁶¹ EUR-Lex. Dohoda z Cotonou. [online] © 2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r12101>.

⁶² EUR-Lex. Dohoda z Cotonou. [online] © 2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r12101>.

Dohoda z Cotonou⁶³ je shodná s pravidly Světové obchodní organizace (WTO), poukazuje na zranitelnost zemí AKT a věnuje pozornost oblastem vztahujícím se především na bezpečnost potravin, regionální spolupráci, dopravní infrastrukturu. Jestliže nejsou dodrženy zásadní prvky dohody (nedodržení demokratických zásad, lidských práv a právního státu), opatření umožňuje konzultační postup. Pokud nedojde k přijatelnému řešení pro obě strany, lze přijmout další opatření, včetně omezení platnosti dohody.⁶⁴

3.1 Pařížská deklarace, akční program z Akkry⁶⁵ a fórum v Busanu⁶⁶

Pařížská deklarace o efektivnosti pomoci tvoří sféru, která umožňuje konkretizovat povinnosti a odpovědnost a vztahuje se ke kolektivnímu chování na úrovni zemí. To vše vede k úzké spolupráci mezi dárci a partnerskými zeměmi. Stanovené cíle mají globální úroveň, avšak dárci a partnerské země se mohou dohodnout na cílech na národní úrovni.⁶⁷

Ve výše uvedené Pařížské deklaraci se také smluvní státy zavázali, že budou podávat hodnotnější informace o toku pomoci a rovněž o posílení role národních parlamentů a zúčastněných stran na provádění rozvojových strategií. Akční program z Akkry nejenže podpořil tyto závazky, ale také zdůraznil důležitost transparentnosti a oboustrannou odpovědnost, která je podstatou rozvojových politik a strategií EU.⁶⁸

⁶³Nástroje Stabex a Sysmin určené na pomoc zemědělství a těžebnímu průmyslu zrušila nová dohoda o partnerství podepsaná v červnu 2000 v Cotonou. Tato dohoda také zjednodušila fungování ERF a zavedla systém klouzavého programování, čímž zajistila fondu větší flexibilitu a přenesla na státy AKT větší odpovědnost. Zdroj: EUR-Lex. Evropský rozvojový fond (ERF). Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:r12102>.

⁶⁴EUR-Lex. *Dohoda z Cotonou*. [online] © 2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r12101>.

⁶⁵ Více o Pařížské deklaraci a akčním programu z Akkry se dozvíte na stránkách Ministerstva zahraničních věcí České republiky: Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci (2005) a Akční program z Akkry (2008) v souborech DOC na webové adrese:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_dac/k_dispozici_neoficialni_preklady_do.html.

⁶⁶ Více o fóru v Busanu se dozvíte ze sdělení Evropské komise: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. *Návrh společného postoje EU pro čtvrté fórum na vysoké úrovni o účinnosti pomoci v Busanu*. Dostupné z:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2013927%202011%20INIT>.

⁶⁷ MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Přílohy – *Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci*. [online] © 2011 [cit. 2016-02-26]. Dostupné v DOC z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_dac/k_dispozici_neoficialni_preklady_do.html.

⁶⁸ EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 5. 11. 2010 KOM (2010) 643 v konečném znění. Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu. *Vzájemná odpovědnost a transparentnost. Čtvrtá kapitola operačního*

Odpovědností se rozumí, že opatření nejenže musí být oznamována, ale také odůvodněna a vysvětlena tak, aby byla označena za odpovědnou. Obsahem odpovědnosti by měly být pobídky pro partnerské země i dárce, které posuzují, zda plní obě strany své závazky. Předpokladem vzájemné odpovědnosti je poskytnutí informací, které jsou základem k posouzení dosažených výsledků v ujednaných závazcích. Na jednání v Akkře bylo sjednáno, že:

- Ze strany dárců budou poskytnuty včasné a detailní informace, tak aby rozvojové země vytvořily přesnější rozpočet či účetnictví.
- Rozvojové země a dárce budou soustavně publikovat veškeré podmínky v souvislosti s čerpáním daných prostředků.
- Dárce budou podávat včasné a komplexní informace o poskytování prostředků a závazcích, aby mohly rozvojové země patřičně zaznamenat všechny toky pomoci, v rámci rozpočtových odhadů. Dárce budou také podávat včasné informace o výhledech výdajů na tři až pět let dopředu.⁶⁹

Hlavním cílem fóra z Busanu bylo podpořit výsledky v rámci oblasti rozvoje a zaměřením na prioritní témata a závazky. Závěrečný dokument z fóra v Busanu obsahoval kombinaci závazků ve sféře demokratické odpovědnosti, upevnění systému jednotlivých zemí, budování kapacit či podmíněnost vybudovaná na výsledcích.⁷⁰

3.2 Právní základ rozvojové spolupráce a Agenda pro změnu

Právní základ rozvojové spolupráce EU je více upevněn v Lisabonské smlouvě, tudíž v oblasti rozvojové spolupráce, jsou prioritními a jasně stanovenými cíli nejen omezení, ale i vymýcení chudoby. Dále také podpora demokracie, univerzálnost a nedělitelnost lidských práv a základních svobod, právní stát, zásady rovnosti a solidarity a dodržování zásad Charty Organizace spojených národů a mezinárodního práva. Evropská unie dbá na kohezi mezi sférou své vnější činnosti a dalšími svými

rámce EU pro účinnost pomoci. [online] © 2010 [cit. 2016-02-26]. s. 3. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2015915%202010%20INIT>.

⁶⁹ Tamtéž s. 4–5.

⁷⁰ EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 7. 9. 2011 KOM (2011) 541 v konečném znění. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. *Návrh společného postoje EU pro čtvrté fórum na vysoké úrovni o účinnosti pomoci v Busanu.* [online] © 2011 [cit. 2016-02-26]. s. 4. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2013927%202011%20INIT>.

politikami. Soudržnost zajišťuje Komise a Rada s pomocí vysokého představitele Unie pro zahraniční a bezpečnostní politiku.⁷¹

Agenda pro změnu

Jak už bylo zmíněno výše, je potřeba, aby bylo dosaženo rozvojových cílů, přizpůsobit postupně politiku EU měnícímu se globálnímu prostředí. Čili nové výzvy nebo příležitosti, nedostatek přírodních zdrojů či dopady hospodářské krize, si žádají od EU přizpůsobení rozvojové spolupráce.

V roce 2011 byla přijata „Agenda pro změnu“, tato strategie k snižování chudoby, zásadně mění prostředky, jakými EU nabízí pomoc. Mezi tyto prostředky patří:

1. Tzv. rozlišování – zaměřuje se na ty země, na které může mít rozvojová pomoc znatelný vliv či na ty země, kde rozvojová pomoc je nezbytná. Pomoc se odvíjí na základě stavu země, jelikož je potřeba stanovit tu nejúčinnější formu pomoci.
2. Činnost EU je zaměřena maximálně na tři odvětví v každé zemi.
3. Lepší spolupráce EU, čili v zájmu EU je dosáhnout optimálních výsledků v rámci rozvoje.
4. Ochrana lidských práv či demokracie a také je kladen důraz na spolehlivou správu věcí veřejných.
5. Aktivně podporovat strategická odvětví, např. energetiku, zemědělství či rozvoj soukromého sektoru.
6. Co největší možná propojenost politik s cílem zajistit, aby rysy rozvoje byly vzaty v úvahu ve všech oblastech působení EU.⁷²

EU kontroluje stav rozvojové pomoci na principu konkrétních cílů, na kterých se mezinárodní společenství shodlo, v rámci Pařížské deklarace (2005) a akčního programu z Akkry (Ghana, 2008), ty byly revidovány na fóru v jihokorejském Pusanu (psáno i Busan) roku 2011 a bylo vytvořeno partnerství pro účinnou rozvojovou spolupráci.⁷³

⁷¹ EVROPSKÁ UNIE. *Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*. Lisabon dne 13. prosince 2007. Kapitola 1, Obecná ustanovení o vnější činnosti unie. Článek 10a. s. 23. Dostupné v PDF z: <http://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx>.

⁷² POLITIKY EVROPSKÉ UNIE: *Mezinárodní spolupráce a rozvoj*. Evropská unie, 2014. s. 4. ISBN 978-92-79-41852-5.

⁷³ Tamtéž, s. 7.

3.3 Strategie Afrika-EU

V roce 2000 proběhl v Káhiře (EGYPT) první summit mezi EU a Afrikou. V té době byla zahájena strukturovanější politická diskuze mezi EU a Afrikou. Poté co bylo v roce 2001 utvořeno nové partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD)⁷⁴ a po vytvoření Africké unie (AU) v roce 2002, se měl v roce 2003 uskutečnit druhý summit. Z rozporných důvodů, díky účasti některých zemí, byl summit odložen na pozdější dobu. V říjnu roku 2005 přijala Evropská komise sdělení o strategii EU pro Afriku, která umožnila lepší koordinaci politik Komise a členských států, které se týkají Afriky. Zasedání EU – Afrika v prosinci 2005 bylo dalším krokem k vytvoření společné strategie EU – Afrika.⁷⁵

Strategie mezi EU a 54 členskými zeměmi Africké unie (AU) byla přijata na druhém summitu v Lisabonu roku 2007 vedoucími představiteli Evropy a Afriky. Cíli jsou např. otázky společného zájmu, jako je obchod, pracovní místa či globální výzvy, kterými jsou změna klimatu, migrace, mír a bezpečnost. Provádění této strategie probíhalo za pomoci na sebe navazujících dvou akčních plánů z let 2008–2010 a 2011–2013 na zasedání Komise EU a AU. Třetí summit proběhl v roce 2010 v Tripolisu (Libye). V dubnu 2014 se konal v Bruselu čtvrtý summit EU-Afrika. Výsledkem bylo přijetí plánu (čelními představiteli států a vlád) směřujícího na výsledky pro období 2014–2017, patří sem: demokracie, lidská práva, řádná správa; mír a bezpečnost; lidský rozvoj; inkluzivní a udržitelný rozvoj a růst vnitrozemní integrace; nové a globální otázky. Také bylo schváleno samostatné prohlášení, které se týkalo migrace a mobility či podrobný akční plán zacílený na boj proti obchodování s lidmi a nelegální migraci nebo rovněž posílení mezinárodní ochrany, kromě toho posílení provázanosti rozvoje a migrace.⁷⁶

Pro Afriku je EU téměř nejdůležitější dárce, v rámci rozvojové spolupráce, jež probíhá pomocí různých finančních nástrojů, je klíčovým nástrojem ERF. Na veškeré africké státy, jež jsou smluvními stranami Dohody z Cotonou, se vtaňuje pomoc z ERF, který se nevztahuje na Jihoafrickou republiku. Zde je spolupráce financována z Finančního nástroje pro rozvojovou spolupráci (CDI). CDI patří ke komplexnímu

⁷⁴ „Nové partnerství pro rozvoj Afriky (NEPAD), který připravily vyspělé země světa a významné ekonomické instituce světa. Program je postaven na základě spojení pomoci ze soukromých a státních zdrojů, které mají být směřovány ve prospěch místních iniciativ. Dalšími kroky kolem NEPAD má být i zmírnění dluhů nejzadluženějších rozvojových zemí, pro boj proti AIDS či mírové iniciativy pro africké státy stížené vnitřními konflikty. Přesto se někteří představitelé vyjádřili k programu velmi kriticky. Zdroj: AFRIKAonline.cz Africká unie (AU).“ [online] © 2002 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2002071201>.

⁷⁵ EUR-Lex. *Od strategie pro Afriku ke strategickému partnerství EU – Afrika*. [online] © 2008 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r13009>.

⁷⁶ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Všeobecný přehled rozvojové politiky*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-15]. s. 2 -3. Dostupné v PDF z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.6.5.pdf.

rozpočtu Evropské unie. Za účelem financování strategie Afrika-EU a mezikontinentální a také kontinentální činnosti, byl vytvořen Panafrický program, tzv. PANAF, na který bylo vyčleněno 845 miliónů po dobu od roku 2014–2020. Dalšími finančními nástroji, vztahujícími se na Africký kontinent, jsou např. evropský nástroj pro severní Afriku či evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR).⁷⁷

⁷⁷ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Všeobecný přehled rozvojové politiky*. [online]. © 2015 [cit. 2015-10-15]. s. 3. Dostupné v PDF z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.6.5.pdf.

4 ZEMĚ ROZVÍJEJÍCÍHO SE SVĚTA

Země rozvíjejícího se světa nebo také Třetí svět se dá stručně popsat, jako malá rozvinutá společnost, ve které je průmyslová výroba téměř nulová či rozvinutá pouze v omezené míře.⁷⁸ Tyto země se vyznačují i jinými charakteristikami, než je výše popsáno, převažuje v nich zemědělská výroba, nízké příjmy, nedostatečné zdravotnictví, hlad, podvýživa, nízká gramotnost a dětská práce. Mezi státy s nízkými příjmy patří východní, západní a subsaharská Afrika, také Indonésie, Kambodža, Vietnam, nebo také Pákistán, Nepál, Indie či Bangladéš. Další kategorií jsou státy se středním příjmem (např. ropné oblasti Blízkého východu, severní Afrika, Mexiko či Jižní Amerika), přestože jsou na tom lépe, než státy, kde jsou příjmy nízké, tak i přesto nedosahují životní úrovně těch zemí, kde jsou příjmy vysoké (např. Evropa, Spojené státy americké či Kanada).⁷⁹

Státy s nízkým příjmem mívají zpravidla nedostačující zdravotní infrastrukturu, a jestliže se v nich nějaké polikliniky a nemocnice nalézají, tak nejchudší obyvatelstvo má velmi přístup k těmto službám. Podvýživa, hlad a nedostatek funkční kanalizace vede k znečištění pitné vody, což má za následek, že jsou obyvatelé vystaveni většímu riziku nákazy. Všechny tyto okolnosti jsou příčinou toho, že obyvatelstvo nízkopříjmových států podléhá ve větší míře různým chorobám.⁸⁰

Nedostatečné vzdělání a nízká gramotnost nepřispívají k hospodářskému rozvoji států s nízkým příjmem, což obvykle bývá zapříčiněno tím, že si nemohou dovolit vybudovat síť kvalitních vzdělávacích ústavů. Lidé s nízkým vzděláním nejen, že vykonávají práci, jež je špatně placena, ale také vykonávají práci v tvrdých pracovních podmínkách, tudíž osoby s vyšším vzděláním mají větší šanci se vyhnout chudobě a mohou zastávat kvalifikované a lépe placené práce. Další faktor, který je příčinou poměrně nízké školní docházky u dětí, je zapojení dětí do pracovního režimu na úkor vzdělání. Většina dětí pracuje v zemědělství, ve velkoobchodu i maloobchodu či v rukodělné výrobě. Otázkou je, jestli by zákaz veškeré dětské práce byl řešením, zda by jim bylo umožněno místo práce se vzdělávat a také, jestli by byly během školní docházky patřičně zaopatřeny.⁸¹

⁷⁸ GIDDENS, A. Sociologie. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem. Praha: Argo, 2013. s. 997. ISBN 729-80-257-0807-1.

⁷⁹ Tamtéž s. 488–489.

⁸⁰ Tamtéž s. 492.

⁸¹ Tamtéž s. 496.

4.1 Afrika

Mezi nejchudší kontinenty patří Afrika. Africký kontinent lze rozdělit na severní Afriku, neboli tzv. Maghreb (Alžírsko, Egypt, Libye, Tunisko), jejichž kultura je blízká kultuře středního východu, dále pak na západní Afriku, střední Afriku, východní Afriku, jižní Afriku. Celkově se na africkém kontinentu nachází 53 států.⁸² Jak vznikly africké hranice? Z pohledu na mapu Afriky lze usoudit, že africké hranice jsou z velké části uměle vytvořeny. První návrhy hranic vznikly na Berlínské konferenci v letech 1884–1885. Na tomto procesu se podílely evropské mocnosti, Velká Británie, Francie, Belgie a Německo, jež si Afriku mezi sebou rozdělily, bez ohledu na etnickou různorodost. Po dobu třiceti let (po Berlínském kongresu), byly politické hranice moderní Afriky vymezeny prostřednictvím mezinárodních smluv uzavřených mezi evropskými mocnostmi s pomocí tehdejších panovníků a afrických politických vůdců, kteří si ve skutečnosti chtěli upevnit svou moc, čímž podporovali zábor afrických hranic evropskými mocnostmi. Proměna přišla po první a druhé světové válce. V první světové válce přišlo Německo o své kolonie, které byly svěřeny pod správu mocnostem Dohody. Italské kolonie byly v důsledku druhé světové války předány do správy nově vytvořené OSN.⁸³

Po rozpadu koloniální nadvlády došlo ke krvavým národnostním a kmenovým konfliktům a také k rozmachu tribalismu. Zaostalost nejen společenského, ale i politického života Afriky, a zděděná po kolonizátorech územní struktura, se většinou afrických zemí stala předmětem bojů o moc mezi jednotlivými kmeny a národnostními skupinami. Africký kontinent⁸⁴ je různorodý a to jak z pohledu etnického či společenského, z tohoto důvodu je velmi nepravděpodobné, že by mohl vytvořit sjednocený celek v kterékoliv formě, nebo se stát jednotným národem.⁸⁵

⁸² KVÁČA, V. *Politická nestabilita v Africe, 1960-2000*. [online]. © 2003 [cit. 2015-9-8]. Dostupné v PDF: <https://mv.iir.cz/article/view/93/89>.

⁸³ RUDINCOVÁ, K. *Možnosti změn koloniálních hranic v Africe: realita nebo utopie?* [online]. © 2014 [2015-9-8]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/moznosti-zmen-kolonialnich-hranic-v-africe-realita-nebo-utopie>.

⁸⁴ Na africkém kontinentu žije více než jedna miliarda obyvatel, populační růst nadále roste. Do roku 2100 se očekává pětikrát více obyvatel v těchto deseti zemích: Angola, Burundi, Demokratická republika Kongo, Malawi, Mali, Nigérie, Somálsko, Uganda, Tanzanie a Zambie. Zdroj: OSN. *V roce 2050 bude žít na planetě 9,7 miliardy lidí*. [online] © 13. 8. 2015 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn-v-roce-2050-bude-podle-odhadu-na-planete-97-miliardy-lidi-nejvetsi-narust-se-ocekava-v-rozvojovych-oblastech-zejmena-v-africe/>.

⁸⁵ VOLENEC, O. *Ohniska napětí a konflikty v Africe*. Praha: Oeconomica, 2004. s. 3 – 4. ISBN 80-245-0813-3.

4.2 Dekolonizace Afriky

Od padesátých let dvacátého století, započalo postupné osamostatnění kolonií v Africe, z důvodu neudržitelného koloniálního systému. V roce 1960, neboli tzv. „rok Afriky“⁸⁶, došlo k dekolonizaci téměř všech kolonií v Africe (mimo Mayotte a Réunion ty jsou dodnes francouzské departementy). I přesto, že proběhla dekolonizace, tak nové africké státy nevznikly na principu etnické identity. V podstatě vznikly na principu tehdejší politické reality, jenž vytvořily koloniální mocnosti. Dle Kateřiny Rudincové byl během stanovení nových hranic použit „*uti possidetis, podle kterého hranice mezi nově vzniklými státy v Africe kopírují administrativní nebo jiné obdobné hranice vytvořené či respektované předchozí svrchovanou mocí, tedy koloniálními mocnostmi. Africké státy, které tento princip prosadily, doufaly, že tak bude zajištěna stabilita hranic a eliminovány snahy o jejich revizi*“.⁸⁷

Nově vzniklé hranice byly výsledkem toho, že ve státech existovaly pospolu různé etnické skupiny. Na vzniklá území si činily nárok různé skupiny. Nejisté hranice jsou příčinou válek se sousedy a četných občanských válek. Investice více směřují na obranu než do produkce, navíc etnických konfliktů využívají zločinci k prosazení vlastních plánů.⁸⁸

Nelze ze všeho vinit Západ (evropské mocnosti), ale svou vinu nese. Smyslem kolonizace bylo cílem, něco ovládnout a zvýšit svůj vlastní vliv, získat krátkodobé zisky a dlouhodobé následky ponechat lidem, kteří tam žijí. Po dekolonizaci si západ „pojistil“ své bezpečnostní cíle a mařil úsilí lidí zvolit si vlastní osud. Západ poskytl území jisté skupině lidí i přesto, že si na něj činila nárok jiná. Určené hranice rozdělily jednu etnickou skupinu do více částí ostatních států, což má za následek menšinové problémy ve více vzniklých státech, či sloučil dvě i více etnických skupin do jednoho státu, jež byly dlouhodobě znepráteny. Dle Easterlyho zklamání z katastrofického vývoje Afriky přiměla leckteré k myšlence, že období, kdy byla Afrika kolonizována, bylo obdobím prosperity a míru. Ať už jsou názory jakékoli, tak posilování autokracie koloniální

⁸⁶ Rok Afriky – sedmnáct afrických států získalo nezávislost, z toho čtrnáct získalo nezávislost na Francii (např. Čad, Malí, Kamerun, Niger či Pobřeží slonoviny), belgická kolonie Kongo, britská Nigérie a Britsko-italské Somálsko. Zdroj: ČESKÁ TELEVIZE. „Rok Afriky“: nezávislost vyhlásilo 17 států kontinentu. [online] © 1. 1. 2010 [cit. 2015-9-8] <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/svet/1364432-rok-afriky-nezavislost-vyhlasilo-17-statu-kontinentu>.

⁸⁷ RUDINCOVÁ, K. *Možnosti změn koloniálních hranic v Africe: realita nebo utopie?* [online]. © 2014 [cit. 2015-9-8]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/moznosti-zmen-kolonialnich-hranic-v-africe-realita-nebo-utopie>.

⁸⁸ EASTERLY, W. *Břímě bílého muže. Proč pomoc západu třetímu světu selhává?* Praha: Academia, 2010. s. 299. ISBN 978-80-200-1776-5.

správou, dále zvýhodňování metody tzv. nepřímého vládnutí (spoléhala se na domorodé vládcy) byla neochota či neschopnost mít v koloniích více Evropanů, kteří by kolonie řídili a vytvořili „užitečné“ instituce. Ale bylo jich dostatek k tomu, aby předkoloniální řád rozvrátili.⁸⁹ Přejít k předkoloniálním tvarům hranic by také nebylo zřejmě možné, mohlo by to vést k neustávajícím konfliktům.

Představitelé francouzské a britské koloniální správy měli představu o tom, že v afrických zemích bude nastolen západoevropský model parlamentní demokracie. Tento systém někde nějakou dobu existoval, avšak pouze pár měsíců. Realita byla jiná, ve většině nově vzniklých států byl nastolen autoritativní režim. Z důvodu vojenských převratů se dostali k moci diktátoři, kteří slibovali jednotu a blahobyt, praxe však poukázala na to, jak sílila korupce a izolace některých států. Dlouhodobá kolonizace zanechala poněkud neblahé dědictví.⁹⁰ Belgický kolonialismus přispěl k rozpoutání etnického napětí a portugalský systém byl postaven na systému vycházejícího z hypotézy, že Afričané nejsou schopni přispět k rozvoji společnosti.⁹¹

4.3 Konflikty a etnická napětí

Od 60. let dvacátého století se Afrika potýkala s konflikty často označovanými jako etnické. Po vyhlášení nezávislosti nelze všechny konflikty označit za etnické. Nepochybně však kolonialismus a dekolonizace přispěly k ekonomické, politické a sociokulturní nerovnosti mezi populací, která v době nezávislosti přetrvávala, a dalo by se říci, že i se zvyšovala. Kolonialismus po sobě zanechal instituce, které vytvořily prostředí pro organizované nepokoje, jelikož státy vznikly na základě různorodých etnik a společností, kterým chyběl smysl pro národní jednotu.⁹²

I přestože se Organizace africké jednoty (OAJ)⁹³ vyslovila k myšlence o zachování tehdejších hranic, přesto se objevily konflikty o území. Jak už bylo zmíněno výše, příčinou konfliktů byly nejasně stanovené hranice (např. spor o ostrovy v Čadském

⁸⁹ EASTERLY, W. *Břímě bílého muže. Proč pomoc západu třetímu světu selhává?* Praha: Academia, 2010. s. 280 – 281. ISBN 978-80-200-1776-5.

⁹⁰ KLÍMA, V. *Půlstoletí Subsaharské Afriky. Mezinárodní politika.* 2006, roč. 30, č. 12. s. 4–5. ISSN 0543-7962.

⁹¹ ZÁHOŘÍK, J. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe.* Praha: Karolinum, 2012. s. 38. ISBN 978-80-246-1961-3.

⁹² Tamtéž, s. 40.

⁹³ OAJ- vznik v roce 1963 na konferenci v Addis Abebě, cílem bylo dovést Afriku k jednotnému kontinentu, zanikla v roce 2002 a byla nahrazena Africkou unií (AU – African Union), na kterou převedla nesplněné úkoly. Zdroj: MÜLLER, D. *Africká jednota – realita nebo utopie?* [online] © 2001 [cit. 2015-9-11] Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/africka-jednota>.

jezeře mezi Nigérií a Čadem). Dalším územním konfliktem byla odlišnost etnická, nebo snaha připojit rozdělené etnické skupiny, čili pokus o připojení části území jednoho státu k druhému (např. mezi Namibií a Botswanou, důvodem bylo to, že Botswana chtěla získat Kaprivioho pás, kde žili jazykově spřízněni obyvatelé).⁹⁴

Ačkoli k etnickému napětí přispělo koloniální rozdělení, lze nalézt i konflikty také v předkoloniálním období, nejčastějším příkladem je uváděn konflikt mezi Hutuy a Tutsii. Hutuy, kteří se živilí pěstováním plodin, ovládala pastevecká menšina Tutsiů. Vyústění konfliktu nastalo v době, kdy belgická koloniální správa měla v úmyslu (roky podporovala tradiční stav) nastolit všeobecné volební právo. Následkem toho ztratili Tutsiové své postavení.⁹⁵

Podnětem k formování etnických skupin byl v mnoha případech kolonialismus. Rodová společenství, která sdílela společný postoj, se začala působením vnějších zásahů sjednocovat. Tradiční mocenské struktury se snažily podporovat britský systém nepřímé správy, a pakliže žádné struktury neexistovaly, vytvářel je systém uměle. Dlouhými občanskými válkami si prošly země jako je Čad, Demokratická republika Kongo (Zair), Súdán, Etiopie, Angola a Nigérie. V těchto občanských válkách šlo buď o odtržení části území, nebo o ovládnutí státu. Genocidní války proběhly v bývalém Zairu, ve Rwandě a v Burundi mezi Hutuy a Tutsii. V Africe má etnické rozdělení vliv i na politiku, tudíž jsou politické strany více vytvářeny na etnickém základě, než na ideologickém. Lze říci, že pro politické strany je jednodušší se vymezit etnicky, než vytvářet určitý program. Po skončení studené války došlo v subsaharské Africe k uvolnění nacionalismu a realizovalo se několik liberálních změn, přesto se v dnešní Africe zdůrazňuje etnická identita.⁹⁶

4.4 Občanská válka a konflikty

Důvodů občanských válek může být mnoho, např. vyloučení, vykořisťování, potlačování, omyly, nenávisť. Původ občanských válek může být i větších rozsahů, např. politických, ekonomických, sociálních či geografických. Počátečním rizikem války může

⁹⁴ KVÁČA, V. *Politická nestabilita v Africe, 1960-2000*. [online]. © 2003 [cit. 2015-9-11]. Dostupné v PDF: <https://mv.iir.cz/article/view/93/89>.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

být i výše příjmu. Pravděpodobnost, že vypukne občanská válka, je větší u států s nízkými příjmy.⁹⁷

Problémem jsou také války, kde hraje roli povstání, jakmile válka postupuje, zvyšují se nároky povstalců. Nastává spirála, kde na jedné straně povstalci požadují místo autonomie úplnou nezávislost, na druhé straně vláda tento krok odmítá a vyžaduje po povstalcích složení zbraní, kteří ale toto stanovisko odmítají. Tyto problémy zesilují, v případě že zúčastněným státům chybí ústřední vláda. V případě války v Súdánu, která vypukla v roce 1956, byla přechodně ukončena roku 1972 kvůli vyčerpáním obou bojujících stran. V Addis Abebě byla sepsána smlouva zaručující autonomii jižnímu Súdánu. Nicméně o deset let později opět propukla válka, neboť vláda zrušila platnost smlouvy.⁹⁸

V dnešní době přibývá problémů, kterým kdysi nebyla věnována pozornost. Patří sem např. náboženské konflikty, mládež na okraji společnosti, násilí v městském prostředí a změna životního prostředí. Ve venkovských částech Afriky se odehrávají konflikty mezi pasteveckými a zemědělskými společnostmi. Tyto konflikty mají pochopitelně nepříznivý vliv na etnické, sociální a politické prostředí v zemi.

Z historických, územních či mezistátních konfliktů v Africe lze konflikty rozdělit na:

- konflikty v dekolonizačním období,
- konflikty v období samostatnosti v 60. a 70. letech,
- jihoafrické války v 70. a 80. letech,
- konflikty po skončení studené války. Oblast Velkých jezer, Guinejského zálivu a centrální Afriky, která se vyznačovala násilným působením řady milic či významných vůdců.⁹⁹

V současných dějinách Afriky lze zpozorovat dvě fáze konfliktů se separatistickými motivy. První vznikl počátkem šedesátých let, kdy většina států Afriky získala nezávislost a současně v té době vypukly konflikty zapadající do sféry studené války. Druhá fáze konfliktu je spojena s koncem studené války a s rozpadem diktátorských a autoritářských režimů. Ve většině situací režimy čelily ozbrojené opozici, která byla podporována nepřátelskými stranami. Např. růst napětí v jižním Súdánu (viz

⁹⁷ COLLIER, P. *Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím?* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. s. 34 a s. 36. ISBN 978-80-7429-010-7.

⁹⁸ HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu.* 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 309. ISBN 80-86182-49-5.

⁹⁹ ZÁHOŘÍK, J. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe.* Praha: Karolinum, 2012. s. 64. ISBN 978-80-246-1961-3.

výše), vyvolalo eskalaci k občanské válce, jelikož hnutí Anya-Nya¹⁰⁰ usilovalo o odtržení od arabizovaného a muslimského severu. Ve většině zemí Afriky došlo k uvolnění politické scény na počátku 90 let. V té době došlo k ukončení podpory jak ze strany Sovětského svazu, tak ze strany USA. Nedemokratické režimy byly oslabeny, jelikož z velké části byly závislé na zahraniční vojenské tak i ekonomické pomoci.¹⁰¹

Dalším rizikem je posilování vojenské složky. Obvykle, za podpory zahraničí, se snaží vládnoucí elity udržet celistvost hranic států. Ve výsledku státy posilují represivní i obrané složky, jen proto, aby odstranili napětí v zemi. To vše má negativní dopad na běžný život a na ekonomiku. Všeobecně lze doložit, že pokud vojenské režimy čelily ozbrojené opozici, vynaložily v minulosti daleko více prostředků na armádní rozpočet, než demokratické a stabilní země. Vysoké výdaje na nákup zbraní či na provoz ozbrojených sil, znemožňují fungování základních funkcí státu. Tudíž se vojenské režimy např. v Ugandě, Nigérii, Republice Kongo dostávaly do dalších násilností a napětí (např. etnické napětí či utlačování menšin).¹⁰²

¹⁰⁰ Anya-Nya název označující smrtící jed hada. Vznik 3. června 1963, programem se stal boj proti arabskému imperialismu a negramotnosti na jihu Súdánu. ZÁHOŘÍK, J. s. 104.

¹⁰¹ ZÁHOŘÍK, J. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum, 2012. s. 71. ISBN 978-80-246-1961-3.

¹⁰² Tamtéž, s. 72.

5 DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO

Na konci 19. století se v Demokratické republice Kongo (dále jen Kongo) objevili Belgičané. Na Berlínské konferenci (přelom 1885) bylo přiděleno Kongo belgickému králi Leopoldovi II. Hranice byly stanoveny dle ideálu evropských mocností, takže např. Tutsie rozdělily mezi Belgické Kongo a Německou východní Afriku (zde potom vznikly státy Rwanda a Burundi, kde proběhla genocida). Po dobu třiceti let (tj. od roku 1877) belgický král Leopold Kongo pouze využíval.¹⁰³

Podle všeho bylo Kongo řízeno jako obchodní společnost a ne jako stát, pro Belgii bylo pouhým zdrojem nerostného bohatství a místní obyvatelé byly pouze otroky. K ulehčení administrativní správy země byla využita většina tradičních kmenových vůdců a to za cenu krutých životních podmínek obyvatelstva kolonie.¹⁰⁴

Belgičané podněcovali k etnickému napětí už jen tím, že do osobních průkazů připisovali přidělenou kmenovou příslušnost. Výsledkem bylo, že některé etnické skupiny kladly odpor vůči jiným etnickým skupinám.¹⁰⁵

Mezi belgické neúspěchy patřila příprava Konga na nezávislost. V roce 1956 vznikl „třicetiletý plán“, který měl předat Kongo Konžanům. Tento plán se nelíbil členům aliance ABAKO (Aliance lidu Bakongo) s hlavním představitelem Josephem Kasavubem, kteří odmítali přítomnost Belgičanů na tak dlouhou dobu. Ve stejném roce se aliance ABAKO domáhala okamžité nezávislosti. To se jim částečně splnilo v roce 1957, kdy proběhly volby, ale pouze na místní úrovni. Výsledkem bylo zformulování politických stran dle etnických a regionálních linií. V lednu 1959 bylo politické shromáždění ABAKO násilně rozehnáno belgickými jednotkami, což vedlo k následným výtržnostem. Belgičané změnili svůj „třicetiletý plán“ na šestiměsíční a Kongo dne 30. června 1960 získalo svou nezávislost.¹⁰⁶

¹⁰³ EASTERLY, W., 2006. *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* 1. vyd. Praha: Academia. s. 295. ISBN 978-80-200-1776-5.

¹⁰⁴ WALACH, V. *Rozpadnutý stát: Případová studie Demokratické republiky Kongo*. [online] © 4. 12. 2010 [cit. 2015-12-07] Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/rozpadnuty-stat-%E2%80%93-případova-studie-demokraticke-republiky-kongo>.

¹⁰⁵ EASTERLY, W., 2006. *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* 1. vyd. Praha: Academia. s. 295. ISBN 978-80-200-1776-5.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 295–296.

5.1 Nezávislost DRK a Mobutuův režim

Nezávislost na Belgii nepřinesla Kongu klid. Země neměla k dispozici dostatek způsobilých vůdců. V zemi vypukl chaos a zrodila se zvláštní vládní koalice, prezidentem se stal J. Kasavubu, předsedou vlády se stal Patrice Lumumba, který dosadil do velení armády pochybného poddůstojníka jménem Jesepeh Désireé Mobutu. Lumumba se snažil zemi udržet pohromadě, i přes to, že provincie Kasai a Katanga vyhlásily nezávislost. V září 1960 prezident Kasavubu odvolal v rozhlasovém vysílání Lumumbu, který reagoval stejným způsobem a na jiné stanici prohlásil totéž o Kasavubovi. Této situace využil Mobutu, který vyvolal převrat a odstranil Lumumbu.¹⁰⁷

Mezi lety 1961–1965 provázely Kongo převraty. Vyvolaná marxistická revolta ve východním Kongu zaujala i Che Guevaru, avšak byl znechucen z mladého marxistického vůdce Laurenta Kabily, který měl nedostatečné vojenské schopnosti. Konžská politika v roce 1965 byla v krizi pro etnické a regionální spory. Opět této situace využil Mobutu a vyvolal další převrat s úmyslem definitivně vládnout.¹⁰⁸

Mobutu vládl v letech 1965–1997 a přejmenoval zemi na Zair. Za jeho vlády prakticky neexistovala opozice, buď své oponenty uplácel, nebo jako v případě Étiena Tshisekediho (byl v čele demokratické opozice), byli mučeni a vyhnáni ze země. Mobutu byl proslulý drancováním přírodních zdrojů.¹⁰⁹ Za jeho vlády došlo ke znárodnění belgických firem a také zairská vláda převzala kontrolu nad těžbou nerostných surovin. Znárodnění, které probíhalo na konci 60. let, bylo prvním krokem k bezpodmínečnému ovládnutí veškerého průmyslu. Roku 1973 v rámci prezidentského dekretu, bylo znárodněno přibližně dva tisíce malých podniků, farem ale také velkých podniků. Novými vlastníky se stali pouze ti, kteří byli členy vládnoucího revolučního hnutí. Navzdory tomu, že Mobutu změnil stávající politiku, nadále pokračovalo pustošení hospodářství a osobní zájmy vítězily nad zájmy Konžanů.¹¹⁰ I přes to, že Mobutu nedodržel lidská práva a země se zmítala v korupci, dokázal si získat západní pomoc. Země byla mezi lety 1974 až 1989 součástí záchranného programu MMF, od kterého získal v průběhu svého vládnutí jedenáct záchranných půjček. Celková částka se pohybovala na dvaceti

¹⁰⁷ EASTERLY, W., 2006. *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* 1. vyd. Praha: Academia. s. 296. ISBN 978-80-200-1776-5.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 296.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 296.

¹¹⁰ ZÁHORÍK, J. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 125. ISBN 978-80-7422-021-0.

miliardách dolarů. Naivita MMF spočívala v tom, že Mobutua provede reformy, které prospějí obyvatelstvu.¹¹¹

Po pětadvaceti letech pustošivého vládnutí se MMF a Světová banka rozhodly Mobutua přestat „financovat“. K odstranění Mobutova režimu došlo v roce 1997 a to vojenskou vzpourou, kterou vyvolala Rwanda a Uganda. Za pomoci ugandského prezidenta Yoweriho Museveniho a rwandského prezidenta Pula Kagameho se stal novým konžským prezidentem Laurent Kabila. Kabila v podstatě pokračoval v autokratickém způsobu vládnutí. Vypukla další vzpoura a to opět za pomoci Rwandy a Ugandy. Ve výsledku proti Kabilově vládě stály vlády šesti sousedních zemí. Kongo bylo dále ničeno a dále byly drancovány přírodní zdroje, a to za pomoci zahraničních vojenských sil a různých domácích milic.¹¹²

Všechny strany, které se účastnily konžského konfliktu, se také účastnily drancování přírodních zdrojů. Důsledky války se odrážely jak v ekonomických, tak i sociálních podmínkách obyvatelstva. Docházelo k velkým ztrátám na životech, odhady se pohybují okolo třech milionů mrtvých v letech 1998–2002. Expertní zprávy OSN poukazovaly na to, že strůjci konžského násilí nejsou pouze rebelové, ale také byznysmeni z celého světa, kteří měli v DRK své zájmy.¹¹³

5.2 DRK v jednadvacátém století

Laurent Kabila byl v roce 2001 zabit a na místo prezidenta byl dosazen jeho syn Joseph Kabila. I přes to, že nebyl o nic větší demokrat než jeho otec, dokázal si získat mezinárodní dárce, dojednal mírovou dohodu a do země dorazily jednotky OSN.¹¹⁴ Joseph Kabila (vládne v zemi dodnes, rok 2015) v květnu 2001 zrušil zákaz politických stran, avšak boje ve východní části země nadále pokračovaly. Bojů se zúčastnily ozbrojené skupiny a vojáci z Burundi, Rwandy, dále místní konžské milice či povstalecké hnutí Konžské demokratické sdružení (RCD). Vláda Demokratické republiky Kongo (dále DRK) uzavřela v červenci roku 2002 dohodu s Rwandou o odvolání oddílů rwandských jednotek ze svého území. Téhož roku, ale v září, byla uzavřena podobná dohoda

¹¹¹ EASTERLY, W., 2006. *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* 1. vyd. Praha: Academia. s. 159–159. ISBN 978-80-200-1776-5.

¹¹² Tamtéž s. 297–298.

¹¹³ ZÁHOŘÍK, J. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 127. ISBN 978-80-7422-021-0.

¹¹⁴ EASTERLY, W. *Břímě bílého muže: proč pomoc Západu třetímu světu selhává?* 1. vyd. Praha: Academia, 2006. s. 298. ISBN 978-80-200-1776-5.

s Ugandou. Avšak o měsíc později byly obnoveny boje na východě DRK, nová hrozba spočívala v destabilizaci celé země. Vzniklá situace vyžadovala řešení na úrovni OSN. S pomocí diplomatického řešení, byla vytvořena v prosinci roku 2002 prozatímní vláda a to za účasti všech zneprátených stran. Vše proběhlo pod záštitou OSN a Jihoafrické republiky.¹¹⁵

Zanedlouho vypukly nové nepokoje v oblasti Jižní Kivu. V průběhu dvanácti dnů uteklo 8500 konžských obyvatel do sousedního Burundi. Na začátku roku 2003 muselo být 115 tisíc zbídačených uprchlíků letecky zásobováno (pomoc zahájil Světový potravinový program – WFP). Jednalo se o obyvatele města Bunia, které je správním střediskem oblasti Ituri, bohaté na nerostné suroviny. Celkově WFP dopravil do oblasti 892 tun potravin. V březnu 2003 zprostředkovala OSN příměří na místní úrovni, dohoda byla podepsána v Ituri. Ovšem v květnu vypukly nové násilnosti mezi znesvářenými skupinami Hema a Lendu.¹¹⁶

Nakonec byla dohoda o příměří, podepsána v květnu 2003. Boj o moc ve východním Kongu mezi národnostmi nepřežilo mnoho obyvatel, byly zaznamenány případy kanibalismu či znásilňování. Na konci května schválila Rada bezpečnosti rozmístění Dočasných krizových mnohonárodních sil (IEMF) ve městě Bunii. Svou pomoc také poskytla EU, byla to první vojenská mise mimo Evropské území, velení se ujala Francie. V červenci roku 2003 se vláda dohodla s hlavními opozičními frakcemi, a podepsali dohodu, která obsahovala řešení vojenských a bezpečnostních záležitostí. Prozatímní vláda byla ustanovena v Kinshase dne 17. července. Jejími členy byli také čtyři viceprezidenti, kteří vládě předsedají. Prezidentem se opět stal Joseph Kabila. I přes bezpečnostní opatření OSN, násilnosti pokračovaly. Zvláštní tým OSN, který se zabýval drancováním přírodního bohatství DRK, na konci října roku 2004 zveřejnil zprávu, že nelegální těžba nerostných surovin je nadále hlavním zdrojem příjmu pro skupiny, které jsou zapojené do zdlouhavého konfliktu.¹¹⁷

V roce 2005 se v zemi konalo referendum a byla schválena nová ústava, vyhlášující DRK jako semiprezidentský režim s dvoukomorovým parlamentem, který se vyznačuje decentralismem. Roku 2006 se konaly parlamentní a současně i prezidentské volby. V nich s velkým náskokem zvítězila Lidová strana pro rekonstrukci státu a demokracii a prezidentem se opět stal Joseph Kabila. I přes malý posun směrem k demokracii, byla situace v DRK velmi složitá, zejména z bezpečnostního hlediska.

¹¹⁵ FAKTA A ČÍSLA OSN. *Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Informační centrum OSN v Praze 2005. s. 79. ISBN 80-86348-02-4.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 80.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 80.

Boje probíhaly především na východě země, důvodem byl přístup k nerostnému bohatství. Boje byly nepřehledné, jelikož mezi sebou bojovaly povstalci, domobrana, vládní vojsko a skupiny podporované zahraničními vládami. Situace se nakonec vyostřila tak, že se dle některých odborníků jednalo o třetí konžskou válku. V tomto konfliktu proti sobě stojí vládní vojsko DRK (FARDC) a Demokratické síly pro osvobození Rwandy (FDLR), což je hutujská organizace. Třetí stranou konfliktu byl až do roku 2009 protutsijský Národní kongres pro obranu lidu (CNDP) pod vedením Laurenta Nkundy. Významnou třetí silou byla ugandská Boží armáda odporu (LRA) pod vedením Josepha Konyho.¹¹⁸

5.3 Obnova spolupráce mezi EU a DRK

Demokratická republika Kongo (dále jen DRK) leží ve střední Africe a rozkládá se na 2, 3 milionech km². V DRK žije cca 68 milionu obyvatel a nalézá se zde přibližně 350 etnických skupin. I přes to, že se v DRK nachází nerostné bohatství (např. lesní a nerostné zdroje nebo ropa), patří k nejzaostalejším zemím. Za vlády Mobuta v zemi došlo k hospodářskému poklesu. Dalším ničujícím dopadem byl v devadesátých letech zdoluhavý konflikt v oblasti afrických Velkých jezer. Po skončení občanské války a nástupu Josepha Kabily došlo k mírnému makroekonomickému oživení.¹¹⁹

DRK patří k nejméně stabilním zemím světa. Jedním z ukazatelů nestability patří neschopnost státu poskytnout obyvatelstvu základní služby. Mezi další ukazatele patří zanedbaná správa věcí veřejných (řádná správa věcí veřejných se vyznačuje demokracií a lidskými právy). Mezi lety 2003 a 2011 poskytla EU pomoc DRK v částce okolo 1,9 miliardy EUR.¹²⁰

V období od roku 1992 do roku 2002 byla spolupráce mezi EU a DRK přerušena vzhledem k nedostatečným demokratizačním procesům a vysoké míře korupce. Pomoc se orientovala pouze na humanitární pomoc, která byla financována generálním ředitelstvím pro humanitární pomoc a civilní ochranu (ECHO).¹²¹

¹¹⁸ WALACH, V. *Rozpadnutý stát: Případová studie Demokratické republiky Kongo*. [online] © 4. 12. 2010 [cit. 2015-12-16] Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/rozpadnuty-stat-%E2%80%93-pripadova-studie-democraticke-republiky-kongo>.

¹¹⁹ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 9. ISBN 978-92-9241-355-2.

¹²⁰ Tamtéž, s. 7.

¹²¹ Tamtéž, s. 12.

Obnova rozvojové spolupráce mezi EU a DRK započala podpisem dohody a její ratifikací v dubnu 2003 v jihoafrickém Sun City. V témže roce byl podepsán strategický dokument země a národní orientační program, který byl součástí devátého ERF. Čili ERF se stal hlavním nástrojem pro rozvojovou spolupráci s DRK. Strategický dokument země a národní orientační program byl zaměřen na tři priority:

- „makroekonomická podpora zaměřená na možnost odpuštění dluhů,
- podpora odvětví zdravotnictví,
- podpora přechodu k demokracii.“¹²²

V rámci devátého ERF byla poskytnuta částka, která na konci roku 2011 činila 625 milionů EUR. Např. částka 105 milionů EUR byla přidělena na podporu k přechodu k demokracii. V červnu 2013 činila přidělena částka z desátého ERF 709 milionů EUR. Rozvojová spolupráce byla zaměřena na: správu věcí veřejných, dopravu a infrastrukturu, zdravotnictví.¹²³

5.4 Programy zaměřené na správu věcí veřejných

Jak už bylo mnohokrát zmíněno, důležitá je podpora správy věcí veřejných, která může v zemi zajistit mír, stabilitu a rozvoj. V roce 2008 se uskutečnila prověrka PEFA (Public Expenditure and Financial Accountability) zaměřena na veřejné výdaje a na finanční odpovědnost. Na základě této prověrky byly zjištěny nedostatky ve správě veřejných financí. Mezi další nedostatky patřil zastaralý rozpočtový rámec nebo špatné plánování a plnění rozpočtu. U účetních a pokladních operací nebyl dodržen soulad s ověřenými postupy a v podstatě neexistovaly postupy pro externí kontrolu. Vláda DRK se zavázala za pomoci rozvojových partnerů v období 2010–2017 tyto nedostatky vyřešit.¹²⁴

Hodnocení veřejných výdajů a finanční odpovědnosti PEFA je diagnostika, kterou vytvořila Komise společně se Světovou bankou a některými dalšími organizacemi. Slouží k měření toho, zda země dosahují pokroku, týkajícího se systému

¹²² EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 12–13. ISBN 978-92-9241-355-2.

¹²³ Tamtéž s. 14.

¹²⁴ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 24. ISBN 978-92-9241-355-2.

veřejných věcí. Mezi lety 2005–2009 byla provedena prověrka v šedesáti dvou zemích z regionu AKT (celkem byla prověrka provedena ve 105 zemích).¹²⁵

Mezi programy podpory EU zaměřené ústřední reformy správy věcí veřejných patří tři programy:

- Program PAG schválený v roce 2007 (Programme d'Appui á la Gouvernance), byl zaměřený na podporu správy věcí veřejných. Celková částka z devátého ERF činila 6,5 milionů EUR.
- Program PAG zaměřený na přírodní zdroje, taktéž financován z devátého ERF sumou 9 milionů EUR.
- Projekt PAMFIP (Projekt d'Appui á la Modernisation des Finances Publiques) zaměřený na modernizaci veřejných financí, který byl financován z desátého ERF částkou 10 milionů EUR. Tento projekt byl schválen v květnu 2010.¹²⁶

Dle účetního dvora EU výše uvedené programy, které jsou zaměřeny na reformy správy veřejných financí, dosud nepřinesly výrazné výsledky.

Program PAG, posílil řídicí výbor pro reformu veřejných financí (COREF), tento důležitý meziresortní orgán, má za úkol řídit reformu správy veřejných financí. Na program PAG navazuje program PAMFIP, jehož úkolem je posílit např. oblast účetnictví či rozpočtového plánování. Tento projekt se však v počáteční fázi realizace potýkal s problémy, jako je najímání odborníků či nesouladem některých aktivit s ostatními dárci.¹²⁷

V rámci programů cílené rozpočtové podpory (rozpočtová podpora pro makroekonomickou stabilizaci, a rozpočtová podpora na zmírnění dopadů hospodářské a finanční krize), bylo zkvalitnit správu věcí veřejných. Avšak tyto programy nebyly v souladu s vládním plánem reformy správy věcí veřejných. V těchto programech nebyly předloženy priority, které by se měly podporovat a cíle, kterých by se mělo dosáhnout.¹²⁸

Přestože na program PAG byla poskytnuta částka ve výši 9 milionů EUR, nedocílil požadovaných výsledku, tudíž příspěvek Komise do tohoto programu byl kompletně zrušen.¹²⁹

¹²⁵ EVROPSKÁ KOMISE. *Výroční zpráva o politikách rozvoje a vnější pomoci Evropské unie a jejich provádění v roce 2009*. Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie 2010. s. 11. ISBN 978-92-79-16334-0.

¹²⁶ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo* (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 24. ISBN 978-92-9241-355-2.

¹²⁷ Tamtéž, s. 25.

¹²⁸ Tamtéž, s. 26.

¹²⁹ EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor pro rozpočtovou kontrolu. *Pozměňovací návrhy 1 – 31. Návrh zprávy Jan Mulder (PE521.736v01-00). Udělení absolutoria za plnění rozpočtu osmého, devátého a desátého Evropského rozvojového fondu na rozpočtový rok 2012* (COM (2013) 0541 – C7-283/2013 –

5.5 Podpora na decentralizační proces

Decentralizace DRK je tématem politických debat a byla opět obnovena v roce 2006 s přijetím ústavy. Má rozsah fiskální, správní a politický, jejím úkolem je zvýšit politickou zodpovědnost, zkvalitnit poskytování služeb občanům a také podpora demokracie. Mezi programy na decentralizační proces patří program PA2D (Projet d'Appui au Demarrage de la Décentralisation en RDC) a program PAP (Programme d'Appui aux Parlements).

Program PA2D, schválený v květnu 2010, je zaměřen na podporu zahájení decentralizace v DRK, financovaný z desátého ERF jehož částka činila 15 milionů EUR. Cílem tohoto programu je zjednodušit decentralizaci za podpory orgánů, které jsou zodpovědné za řízení decentralizační reformy. Dalším cílem je podpořit odborníky (zaměřené na správu) v Severním Kivu a Kinshasa.

Program PAP, schválený v květnu 2010, je zaměřen na podporu parlamentů, financovaný z desátého ERF částkou ve výši 5 milionů EUR. Cílem tohoto programu je stabilizovat demokracii v DRK pomocí národního shromáždění, senátu a oblastních shromáždění.¹³⁰

V počáteční fázi se tyto programy potýkaly s problémy. Jedním z největších problémů byla špatná konžská státní správa či nedostačující snaha vnitrostátních orgánů pokračovat v decentralizaci, která vyžaduje participaci moci. Ačkoliv oblastní vlády mají zájem o výhody, které plynou z decentralizace, avšak nemají zájem převzít odpovědnost za poskytování služeb, které jsou s tímto spojeny.¹³¹

Mezi další komplikace patří nerovnováha bohatství mezi jednotlivými provinciemi. Např. program PA2D nezohlednil, že decentralizační proces byl realizován zejména z podnětu dárců, jelikož konžská vláda nedávala najevo ochotu podpořit program. U programu PAP byla zpožděna realizace cílů, kvůli odložení senátních a oblastních voleb.¹³²

Programy EU se nezakládají výlučně ve financování plánovaných aktivit, ale rovněž v dohodě s partnerskou zemí o podmínkách, které jsou propojeny jak s cíli, tak

2013/2206(DEC)). Pozměňovací návrh 22. s. 13. [online] © 2014 [cit. 2016-02-25] Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/am/1019/1019286/1019286cs.pdf.

¹³⁰ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 27. ISBN 978-92-9241-355-2.

¹³¹ Tamtéž, s. 28.

¹³² EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 30. ISBN 978-92-9241-355-2.

riziky daných programů. Také spočívá na politickém dialogu s vládou, jak definovat realizaci významných reforem strategií a politik.¹³³

5.6 Rizika spojena s nestabilním prostředím

V nestabilním státu jako je DRK, se vnější pomoc nemůže vyhnout všem rizikům. Nelze předpokládat, že realizace projektů proběhne bez problémů. Avšak lze posoudit možnost vzniku rizika a jeho možný dopad na programy.

Mezi markantní rizika v DRK patří korupce, dle indexu vnímání korupce, se umístila na 152. místě ze 172 sledovaných zemí.¹³⁴ Mezi další rizika patří podvody, dopravní a komunikační problémy či nedostatek politické vůle.

V řadě případů Komise pozastavila nejen čerpání financí, ale také zrušila smlouvy či projekty vztahující se na správu věcí veřejných. Např. roku 2011 kvůli nesrovnalostem v prezidentských volbách rozhodla Komise zrušit dvě platby ve výši 12 milionů EUR.¹³⁵

Hlavním subjektem, který podporuje politický dialog s vládou DRK, je výše zmíněná Komise, která se účastní tematických pracovních skupin a vytváří institucionální sféru pro diskusi mezi ministerstvy, dárci a atd. Podpora EU zaměřená na správu věcí veřejných dosáhla jistých výsledků, ale pokrok je malý. Avšak musí se zohlednit to, že programy se uskutečňují v nestabilním prostředí.

Nejen Komise, ale i ostatní rozvojoví partneři čelí problémům, které znesnadňují zlepšení správy věcí veřejných. Jak už bylo zmíněno výše, mezi tyto problémy patří nedostatečná politická vůle, či nepatrná schopnost čerpat finanční prostředky. Některé programy mají příliš vysoko stanovené cíle a motivace či politický dialog nebyl zcela využit.¹³⁶

V DRK bude obnova a zlepšení správy věcí veřejných představuje dlouholetý proces. Mezi priority patří:

¹³³ Tamtéž, s. 31.

¹³⁴ TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Corruption by country/territory. Republic of the Congo. Corruption measurement tools. [online] © 2015 [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: http://www.transparency.org/country/#COG_DataResearch.

¹³⁵ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo* (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 32. ISBN 978-92-9241-355-2.

¹³⁶ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo* (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9/2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 34. ISBN 978-92-9241-355-2.

1. zabezpečit stabilitu pomoci mezi všechny provincie, především mezi těmi nejhudšími,
2. zapojení místních subjektů do realizace projektů, propojit politickou a územní decentralizaci,
3. zlepšit správu a řízení přírodních zdrojů.

Důležitou součástí správy věcí veřejných jsou demokratické volby, které by měla vláda DRK zohlednit a Komise při diskusi s konžskou vládou zdůraznit. Dále je potřeba přimět konžskou vládu k větší zodpovědnosti, navýšit kapacity vnitrostátních dohledových orgánů a podporovat boj proti korupci a podvodům.¹³⁷

Komise by měla ve svých cílech zmenšit počet priorit a nastavit programy tak, aby byly lépe přizpůsobeny prostředí. Lepší flexibilita prováděných programů může v nezbytných případech zajistit okamžitou kontrolu. Komise by měla zvýšit svůj vliv ve strategickém a strukturovaném dialogu s DRK, tím je myšleno, že je zapotřebí, aby byla dodržena všechna ustanovení dohody z Cotonou, především článek 96¹³⁸. Čili v rámci budoucí dohody s vnitrostátními orgány vymezit podstatné, jednoznačné, věcné a časově stanovené cíle. Dohodnuté cíle v politickém dialogu s vládou je nutné pravidelně posuzovat. Pokud neprokazuje vláda DRK dostačující snahu o plnění daných cílů, je nutné po podrobném posouzení stavu, zvážit úpravu či v mimořádných případech pozastavit nebo dokonce ukončit daný program.¹³⁹

¹³⁷ Tamtéž, s. 35.

¹³⁸ Podstatou Vnitřní dohody a její přílohy je úprava vynuovení plnění těch ustanovení Dohody z Cotonou, která se zabývají dodržováním lidských práv, demokratických principů a zásad právního státu. Rada EU může z podnětu členských států nebo Komise zahájit s dotyčným státem, který tyto závazky podle Dohody z Cotonou (čl. 96 a 97) poruší, konzultační proces a poté může sáhnout k „přiměřeným opatřením“ vedoucím k částečnému pozastavení aplikace Dohody z Cotonou. Zdroj: NÁVRH 1. USNESENÍ SENÁTU PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. Předkládací zpráva pro Parlament České republiky. Dostupné ve Wordu z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/38606/32580.

¹³⁹ EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor rozpočtovou kontrolu. Pozměňovací návrhy 1 – 31. Návrh zprávy Jan Mulder (PE521.736v01-00). *Udělení absolutoria za plnění rozpočtu osmého, devátého a desátého Evropského rozvojového fondu na rozpočtový rok 2012* (COM (2013) 0541 – C7-283/2013 – 2013/2206(DEC)). Pozměňovací návrh 24 s. 14 – 15. [online] © 2014 [cit. 2016-02-26] Dostupné v PDF z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/am/1019/1019286/1019286cs.pdf.

ZÁVĚR

Již od dob svého založení je součástí Evropské unie rozvojová politika, v rámci které patří mezi největší poskytovatele pomoci. Důležitým aktérem provádění rozvojové politiky je Evropská komise a její generální ředitelství. Hlavním cílem rozvojové politiky je vymýcení chudoby, podpora správy věcí veřejných, podpora vzdělání, a boj proti korupci.

Potřebným zemím EU poskytuje pomoc kombinací různých strategií, jako jsou projekty, odvětvová podpora, granty či rozpočtová podpora. EU klade vysoké požadavky na řízení projektů a programů, ze kterých je financována rozvojová pomoc. Realizace projektů, programů a grantů je zajištěna pomocí smluv nebo dohod, ve kterých jsou upřesněny jednotlivé nástroje, cíle či popis náležitého programu. Nedostatky, které obsahoval tradiční projektový přístup, má odstranit rozpočtová podpora. Zejména zemím, které jsou závislé na rozvojové pomoci, pomáhá rozpočtová podpora s financováním důležitých funkcí státní správy. Rozpočtová podpora je založena na převodu finančních prostředků do rozpočtu partnerské země.

Spolupráce mezi EU a zeměmi AKT si prošla historickým vývojem v rámci smluv, jejichž součástí byl ERF. Již v Římské smlouvě se počítalo s vytvořením ERF, který nepatří do rozpočtu EU. Úmluvy z Yaoundé I–II byly založené na zásadě reciprocity a rovnosti smluvních stran. Bývalým koloniím byly v úmluvách z Yaoundé poskytnuty některé obchodní výhody. Systém reciprocity byl zrušen podpisem asociační dohody v Arushe. V úmluvách z Lomé I–IV, bylo založeno Společenství financovaného systému stabilizace vývozních příjmů (Stabex), které státy AKT považovaly za důležitou oblast průmyslové spolupráce. Rovněž byl zaveden nástroj na Stabilizaci příjmů a vývozů některých surovin, tzv. Sysmin. Bohužel během platnosti úmluv z Lomé došlo k prohloubení chudoby zemí AKT, nevytvořilo se tržní hospodářství a ani nenastala stabilizace. Nedostatky, které obsahovaly úmluvy z Lomé, odstranila dohoda z Cotonou s pravidelnými revizemi v rozmezí pěti let. Dohoda z Cotonou je vybudována na opakované politické diskuzi, politice vytváření míru, řádné správě věcí veřejných a je shodná s pravidly WTO. Součástí uvedených úmluv/dohody je ERF, který funguje na víceletém základě, a prostředky mohou být využity během doby jeho trvání.

V Agendě pro změnu přijaté v roce 2011 změnila EU prostředky, kterými nabízí svou pomoc. Zaměřila se na země, ve kterých může mít rozvojová pomoc znatelný vliv. Orientuje se nanejvýš na tři odvětví v každé zemi či aktivně podporuje strategická odvětví.

Z historického hlediska spojuje Evropu a Afriku období kolonialismu. Ačkoliv je Afrika bohatá na přírodní zdroje, nachází se v ní státy, kterým se nedaří ekonomicky rozvinout. V posledních letech uzavřela EU s Afrikou mnoho smluv, těmi jsou úmluvy z Yaoundé, Lomé či dohoda z Cotonou. Strategie spolupráce mezi EU a Afrikou, probíhala pomocí summitů a provádění strategie se koná prostřednictvím akčních plánů. Mezi hlavní cíle patří otázky společného zájmu, migrace, mír, nebo řádná správa věcí veřejných. Pro Afriku je EU významným dárce, rozvojová spolupráce probíhá pomocí finančních nástrojů, např. ERF, nebo PANAF.

Dříve než byly uzavřeny úmluvy z Yaoundé, probíhala v Africe dekolonizace. Po rozpadu koloniální nadvlády došlo ke krvavým národnostním a kmenovým konfliktům. Zděděná územní struktura po kolonizátorech se stala příčinou bojů mezi jednotlivými kmeny a národnostními skupinami. I přesto, že od 60. let dvacátého století se Afrika potýkala s konflikty, nelze všechny označit za etnické. Pravděpodobně však kolonialismus a dekolonizace vytvořily podmínky pro zformování ekonomické, politické a sociokulturní nerovnosti. V dnešní době přibývají konflikty s náboženským podtextem, nebo problémy zapříčiněné změnou životního prostředí. Africký kontinent je různorodý a to nejen z pohledu etnického či náboženského, ale je také světem různých politických režimů. Jednou z mnoha Afrických zemí, která si prošla despotickým režimem je Demokratická republika Kongo.

DRK byla kolonizována od konce 19. století Belgičany a svou nezávislost získala v červnu roku 1960. Po vyhlášení nezávislosti provázely zemi převraty, docházelo k regionálním a etnickým sporům. Poté co zemi v roce 1965 ovládnul Mobutu, zvládl za dvaatřicet let svého vládnutí zemi přejmenovat na Zair, drancovat přírodní zdroje, uplácet a mučit své oponenty či znárodnit veškerý průmysl. I přesto, že Mobutu nedodržel lidská práva a v zemi „kvetla“ korupce, tak dokázal tento diktátor získat pomoc západu. V průběhu svého vládnutí získal jedenáct záchranných půjček. K odstranění jeho režimu došlo v roce 1997.

Spolupráce mezi EU a DRK byla obnovena v roce 2003 podpisem dohody a její ratifikací v jihoafrickém Sun City. V období 1992–2002 poskytovala EU pouze humanitární pomoc. Hlavním nástrojem pro rozvojovou spolupráci v DRK je ERF. Rozvojová spolupráce byla zaměřena na přechod k demokracii, správu věcí veřejných, dopravu, infrastrukturu či zdravotnictví. Mezi důležité priority patří řádná správa věcí veřejných. Programy PAG zaměřené na reformu správy, přírodní zdroje a projekt PAMPIF, zaměřený na modernizaci veřejných financí, nepřinesly výrazné výsledky. Ani v těchto programech nebyly předloženy priority a cíle, které by se měly vzájemně

podporovat. Programy PA2D a PAP zaměřené na decentralizaci se v počáteční fázi potýkaly s problémy. Mezi závažné problémy patří špatná konžská státní správa a nedostačující snaha vnitrostátních orgánů pokračovat v decentralizaci.

DRK je nestabilní stát a vnější pomoc se nevyhne všem rizikům. Lze ale posoudit možnost vzniku rizika a jeho možný dopad na programy. Mezi rizika v DRK patří korupce, podvody a nedostatek politické vůle. Nastal sice určitý pokrok v podpoře zaměřené na správu věcí veřejných, avšak velmi malý. Aby se zlepšila správa věcí veřejných, je potřeba, aby vláda DRK projevila větší vůli a větší schopnost čerpat finanční prostředky. Obnova správy věcí veřejných a její zlepšení v DRK je dlouhý proces, výrazné změny nebudou hned viditelné. Je potřeba přimět DRK k větší zodpovědnosti a podporovat boj proti korupci.

EK by měla zmenšit počet priorit a nastavit programy tak, aby se přizpůsobily prostředí či zvýšit svůj vliv v rámci dialogu. Pokud však vláda DRK nebude prokazovat snahu o plnění cílů, bylo by nutné v určitých případech ukončit program.

EU vynakládá na rozvojovou pomoc nemalé částky, některé projekty nebo programy jsou úspěšné, některé ne. V určitých případech by bylo lepší zvolit jiný přístup, zaměřit se na malé projekty, které fungují a mají smysl. Vysoké částky, které se poskytují vládám rozvojových zemí, nejsou pravděpodobně vynaloženy účelně a část se jich ztrácí vinou byrokracie při jejich rozdělování. Dostane se tedy pomoc až k těm, kteří ji potřebují?

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-804-5
- COLLIER, P. *Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím?* 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7429-010-7
- EASTERLY, W. *Břímě bílého muže. Proč pomoc západu třetímu světu selhává?* Praha: Academia, 2010. ISBN 978-80-200-1776-5
- FAJKUSOVÁ, B. *Evropská unie a Afrika: dlouhodobý prioritní partner Evropské unie*. 2006, roč. 30, č. 12. Ústav mezinárodních vztahů. ISSN 0543-7962
- FAKTA A ČÍSLA OSN. *Základní údaje o Organizaci spojených národů*. Informační centrum OSN v Praze 2005. ISBN 80-86348-02-4
- GIDDENS, A. *Sociologie. Aktualizované a rozšířené vydání revidované Philipem W. Suttonem*. Praha: Argo, 2013. ISBN 729-80-257-0807-1
- HUNTINGTON, P. S. *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5
- JELÍNEK, P. a kol. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů. 2003. ISBN 80-8650-33-9
- KLÍMA, V. *Půlstoletí Subsaharské Afriky. Mezinárodní politika*. 2006, roč. 30, č. 12. ISSN 0543-7962
- KONIG, P. a kol. *Rozpočet politiky Evropské unie. Příležitosti pro změnu*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2009 ISBN 978-80-7400-011-9.
- POLITIKY EVROPSKÉ UNIE: *Mezinárodní spolupráce a rozvoj*. Evropská unie, 2014. ISBN 978-92-79-41852-5
- SVOBODA, P. *Právo vnějších vztahů EU*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-352-3
- VOLENEC, O. *Ohniska napětí a konflikty v Africe*. Praha: Oeconomica, 2004. ISBN 80-245-0813-3
- ZÁHOŘÍK, J. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-1961-3

ZÁHOŘÍK, J. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-021-0

Seznam použitých internetových zdrojů

AFRIKAonline.cz *Africká unie (AU)*. [online] © 2002 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2002071201>

AFRIKAonline.cz. *Ekonomika Afriky*. [online] © 14. 3. 2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cisloclanku=2014020302>

BARNA, J. *Humanitární pomoc*. [online]. ©2014 [cit. 2015-10-14]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.3.2.html

BYDŽOVSKÁ, M. *Rozvojová politika*. [online]. © 2005-2015 [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>

ČESKÁ TELEVIZE. „*Rok Afriky*“: *nezávislost vyhlásilo 17 států kontinentu*. [online] © 1. 1. 2010 [cit. 2015-9-8] <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/svet/1364432-rok-afriky-nezavislost-vyhlasilo-17-statu-kontinentu>

ČLOVĚK V TÍSNI. *Multisektorovým přístupem člověk v tísní snižuje podvýživu v Jižním Súdánu*. [online] ©2015 [2015-11-3] Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/cs/clanky/multisektorálním-prístupem-clovek-v-tisni-bojuje-proti-podvyzive-v-jiznim-sudanu>

EUR-Lex. *Dohoda z Cotonou*. [online] ©2014 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r12101>

EUR-Lex. *Evropský rozvojový fond*. [online] © 2014 [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Ar12102>

EUR-Lex. *Maastrichtská smlouva o Evropské unii*. [online] © 15. 10. 2010 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Axy0026>

EUR-Lex. *Od strategie pro Afriku ke strategickému partnerství EU – Afrika*. [online] © 2008 [cit. 2016-02-24]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:r13009>

EUR-Lex. *Posílený a inovující přístup demokratické správy věcí veřejných. Různorodost správy věcí veřejných*. [online] ©2006 [cit. 2016-02-25]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52006DC0421>

EUR-lex. *Společná zahraniční a bezpečnostní politika*. [online] © 2015 [cit. 2015-10-12]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=uriserv:ai0025>

EUR-Lex. *Správa konsenzu o rozvoji*. [online] © 2007 [cit. 2015-11-03]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:r13012>

EUROPEAN COMMISSION. What are grants? [online] ©2015 [cit. 2015-11-3] Dostupné z: https://ec.europa.eu/europeaid/funding/about-grants/grants_en

EUROSKOP. *Evropská unie a svět*. [online] © 2005 - 2016 [2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8915/sekce/evropska-unie-a-svet/>

EUROSKOP. *Rozvojová politika. Vývoj rozvojové politiky*. [online] © 2005 – 2016 [2016-02-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8918/sekce/rozvojova-politika/>

EVROPSKÁ KOMISE. *Společné sdělení evropskému parlamentu a radě. Budování kapacit na podporu bezpečnosti a rozvoje umožnit partnerům předcházet krizím a zvládat je*. Ve Štrasburku dne 28. 4. 2015 JOIN (2015) 17 final. [online] [cit. 2015-10-12]. Dostupné v PDF z: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8504-2015-INIT/cs/pdf>

EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 25. 7. 2012 COM (2012) 435 final. Sdělení komise evropskému parlamentu, radě a účetnímu dvoru. *Účetní závěrka 8., 9. a 10. Evropského rozvojového fondu – rozpočtový rok 2011*. [online] © 2012 [cit. 2016-02-22]. s. 1. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2012/CS/1-2012-435-CS-F1-1.Pdf>

EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 5. 11. 2010 KOM (2010) 643 v konečném znění. Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu. *Vzájemná odpovědnost a transparentnost. Čtvrtá kapitola operačního rámce EU pro účinnost pomoci*. [online] © 2010 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2015915%202010%20INIT>

EVROPSKÁ KOMISE. V Bruselu dne 7. 9. 2011 KOM (2011) 541 v konečném znění. Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. *Návrh společného postoje EU pro čtvrté fórum na vysoké úrovni o účinnosti pomoci v Busanu*. [online] © 2011 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=CS&f=ST%2013927%202011%20INIT>

EVROPSKÁ KOMISE. *Výroční zpráva o politikách rozvoje a vnější pomoci Evropské unie a jejich provádění v roce 2009*. Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie 2010. ISBN 978-92-79-16334-0

EVROPSKÁ KOMISE. ZELENÁ KNIHA KOMISE URČENÁ RADĚ, EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ. *Budoucnost rozpočtové podpory EU poskytované třetím zemím*. V Bruselu dne 19. 10. 2010 KOM (2010) 586 v konečném znění. Dostupné v PDF z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0586&rid=8>

EVROPSKÁ UNIE. *Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství*. Lisabon dne 13. prosince 2007. Kapitola 1, Obecná ustanovení o vnější činnosti unie. Článek 10a. Dostupné v PDF z: <http://www.mvcr.cz/clanek/agenda-eu-na-mv-lisabonska-smlouva.aspx>

EVROPSKÁ ZPRÁVA O ROZVOJI. *Boj s nestabilitou v Africe. Prosazování nového evropského přístupu*. Dostupné z: http://erd.eui.eu/media/ERD%20Report_CS.pdf

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Všeobecný přehled rozvojové politiky*. [online]. ©2015 [cit. 2015-10-12]. Dostupné v PDF z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_6.3.1.pdf

EVROPSKÝ PARLAMENT. Výbor pro rozpočtovou kontrolu. Pozměňovací návrhy 1 – 31. Návrh zprávy Jan Mulder (PE521.736v01-00). *Udělení absolutoria za plnění rozpočtu osmého, devátého a desátého Evropského rozvojového fondu na rozpočtový rok 2012* (COM (2013) 0541 – C7-283/2013 – 2013/2206(DEC)). Pozměňovací návrh [online] © 2014 [cit. 2016-02-25] Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/cont/am/1019/1019286/1019286cs.pdf

EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo* (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Zvláštní zpráva č. 9//2013. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. ISBN 978-92-9241-355-2

EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. *Zvláštní zpráva č. 1/2009 — Bankovní opatření ve Středomoří v rámci programu MEDA a předcházejících protokolů*. Dostupné v PDF z: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR09_01/SR09_01_CS.PDF

KOMISE EVROPSKÉHO SPOLEČENSTVÍ. V Bruselu dne 23. 2. 2009 KOM (2009) 84 v konečném znění *Sdělení komise a radě evropského parlamentu. Strategie EU na podporu snižování rizika katastrof v rozvojových zemích*. https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/communication-disaster-risk-reduction-20090223_cs_3.pdf

KVÁČA, V. *Politická nestabilita v Africe, 1960-2000*. [online]. © 2003 [cit. 2015-9-8]. Dostupné v PDF: <https://mv.iir.cz/article/view/93/89>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Možnost účasti českých společností na programech zahraniční rozvojové spolupráce evropského společenství*. Dostupné v PDF z: http://www.mzv.cz/file/23356/Manual_en.pdf

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Pařížská deklarace o efektivnosti rozvojové pomoci (2005) a Akční program z Akkry (2008)*. Soubory DOC na webové adrese: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/oecd_dac/k_dispozici_neoficialni_preklady_do.html

MÜLLER, D. *Africká jednota – realita nebo utopie?* [online] © 2001 [cit. 2015-9-11]
Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/africka-jednota>

NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 215/2008 ze dne 18. února 2008 o finančním nařízení pro 10. Evropský rozvojový fond. HLAVA IV PLNĚNÍ ZDROJŮ ERF, KAPITOLA 2, Způsoby plnění, Oddíl 2 až Oddíl 4, Článek 21 až Článek 29. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32008R0215#ntr7-L_2008078CS.01000101-E0007

NAŘÍZENÍ RADY (ES) č. 215/2008 ze dne 18. února 2008 o finančním nařízení pro 10. Evropský rozvojový fond. HLAVA IV PLNĚNÍ ZDROJŮ ERF, KAPITOLA 3 Účastníci finančních operací. Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32008R0215#ntr7-L_2008078CS.01000101-E0007

NÁVRH 1. USNESENÍ SENÁTU PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Předkládací zpráva pro Parlament České republiky*. Dostupné ve Wordu z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/38606/32580

OSN. *V roce 2050 bude žít na planetě 9,7 miliardy lidí*. [online] © 13. 8. 2015 [2016-02-15]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/osn-v-roce-2050-bude-podle-odhadu-na-planete-97-miliardy-lidi-nejvetsi-narust-se-ocekava-v-rozvojovych-oblastech-zejmena-v-africe/>

RUDINCOVÁ, K. *Možnosti změn koloniálních hranic v Africe: realita nebo utopie?* [online]. © 2014 [2015-9-8]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/moznosti-zmen-kolonialnich-hranic-v-africe-realita-nebo-utopie>

TRANSPARENCY INTERNATIONAL. Corruption by country/territory. Republic of the Congo. Corruption measurement tools. [online] © 2015 [cit. 2016-01-21]. Dostupné z: http://www.transparency.org/country/#COG_DataResearch

VINCOUREK, L. *Tři pilíře*. [online] © 2008 [cit. 2015-11-11] Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/informace/_zprava/522033

WALACH, V. *Rozpadnutý stát: Případová studie Demokratické republiky Kongo*. [online] © 4. 12. 2010 [cit. 2015-12-07] Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/rozpadnuty-stat-%E2%80%93-pripadova-studie-democraticke-republiky-kongo>

WEISS, T. *Bezpečností a obraná politika*. [online] © 2005–2015 [cit. 2015-10-12] <https://www.euroskop.cz/8715/sekce/bezpecnostni-a-obranna-politika/>

SEZNAM ZKRATEK

- ABAKO – Aliance lidu Bakongo
- AKT (ACP) – Africké, Karibské a Tichomořské státy (African, Caribbean, and Pacific Group of States)
- AGIR – Program pro oblast Sahelu
- ALA – Státy Asie a Latinské Ameriky
- APF – Africký mírový projekt
- APSA – Africká struktura pro mír a bezpečnost
- AU – Africká unie
- COERF – Řídící výbor pro reformu veřejných financí
- CDI – Finančního nástroje pro rozvojovou spolupráci
- CNDT – Národní kongres pro obranu lidu
- DRK – Demokratická republika Kongo
- ECHO – Úřad pro humanitární pomoc a civilní ochranu
- ECU – Evropská měnová jednotka
- EHS – Evropské hospodářské společenství
- EIB – Evropská investiční banka
- EIHDR - evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (European Instrument for Democracy and Human Rights)
- ERF – Evropský rozvojový fond
- EU – Evropská unie
- EUMAMA RCA – Vojenská poradní mise EU ve Středoafričské republice
- FARDC – Vládní vojsko DRK
- FDLR – Demokratické síly pro osvobození Rwandy
- GŘ – Generální ředitelství
- HND – Hrubý národní důchod
- IcSP – Nástroje přispívajícího ke stabilitě a míru
- IfS – Nástroje stability
- IEMF – Dočasné krizové mnohonárodní síly
- JAE - Jednotný evropský akt
- LRA - Boží armáda odporu
- MEDA – Finanční nástroj evropsko-středomořského partnerství
- NEPAD – Nové partnerství pro rozvoj Afriky
- OAJ – Organizace africké jednoty

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN – Organizace spojených národů
PA2D – Projet d'Appui au Demarrage de la Décentralisation en RDC
PAG – Programme d'Appui á la Gouvernance
PAMFIP – Projekt d'Appui á la Modernisation des Finances Publiques
PANAF – Panafrický program
PAP – Programme d'Appui aux Parlements
PEFA – Public Expenditure and Financial Accountability
RDC – Konžské demokratické sdružení
SBOP – Společné bezpečnostní a obrané politiky
SHARE – Program pro oblast Afrického rohu
STABEX – Stabilizační systém příjmů z exportu zemědělských produktů
SYSMIN – Systém stabilizace výnosů v těžebních oblastech
WFP – Světový potravinový program
WTO – Světové obchodní organizace
ZRP – Zahraniční rozvojová pomoc
ZZÚ – Zámořské země a území

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Pořadí ERF v rámci smluv/úmluv/dohod	I
Příloha B – Seznam zemí AKT	II
Příloha C – Evropské kolonie v Africe po první světové válce	III
Příloha D – Hodnocení programů	IV
Příloha E – Metodika hodnocení.....	V

PŘÍLOHY

Příloha A – Pořadí ERF v rámci smluv/úmluv/dohod

Pořadí ERF v rámci smluv/úmluv/dohod

Pořadí ERF	Objem prostředků	Smlouvy/Úmluvy/ Dohody	Roky trvání uzavřených smluv/úmluv/dohod
1. ERF	569, 4	Přidružení podle Části IV Římské smlouvy	1959–1964
2. ERF	730, 4	Úmluva z Yaoundé I	1964–1970
3. ERF	887, 3	Úmluva z Yaoundé II	1970–1975
4. ERF	3053, 3	Úmluva z Lomé I	1975–1980
5. ERF	4207, 0	Úmluva z Lomé II	1980–1985
6. ERF	7882, 6	Úmluva z Lomé III	1985–1990
7. ERF	11 583, 0	Úmluva z Lomé VI	1990–1995
8. ERF	13 151, 1	Úmluva z Lomé IV a revidovaná úmluva z Lomé IV	1995–2000
9. ERF	13 500, 0	Dohoda z Cotonou	2000–2007
10. ERF	22 682, 0	Revidovaná dohoda z Cotonou	2008–2013
11. ERF	30 500, 0*	Revidovaná dohoda z Cotonou	2014–2020

Pozn.: Do roku 1979 bylo počítáno v tzv. zúčtovacích jednotkách, v letech 1979 – 1999 v Evropských měnových jednotkách, od roku 1999 v Eurech.

*2,6 miliardy EUR dá k dispozici Evropská investiční banka ve formě půjček z vlastních zdrojů

Zdroj¹⁴⁰

¹⁴⁰ JELÍNEK, P. *Rozvojová politika Evropské unie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2003. s. 20. ISBN 80-86506-33-9; EUR-Lex. *Evropský rozvojový fond (ERF)*. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3Ar12102>

Příloha B – Seznam zemí AKT

Seznam zemí AKT

AKT	Počet zemí	Státy
Afrika	48	Angola, Benin, Botswana, Burundi, Burkina Faso, Čad, Džibutsko, Eritrea, Etiopie, Gabon, Gambie, Ghana, Guinea, Guinea-Bissau, Jihoafrická republika, Kamerun, Keňa, Komory, Kapverdy, Konžská republika, Demokratická republika Kongo, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritánie, Mauricius, Mosambik, Namibie, Niger, Nigérie, Pobřeží slonoviny, Rovnicková Guinea, Rwanda, Senegal, Seychely, Sierra Leone, Somálsko, Středoafriická republika, Súdán, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Svazijsko, Tanzanie, Togo, Uganda, Zambie, Zimbabwe
Karibik	15	Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Dominika, Dominikánská republika, Grenada, Guyana, Haiti, Jamajka, Surinam, Svatý Kryštof a Nevis, Svatá Lucie, Svatý Vincenc a Grenadiny, Trinidad a Tobago
Tichomoří	15	Cookovy ostrovy, Fidži, Kiribati, Marshallovy ostrovy, Mikronésie, Nauru, Niue, Palau, Papua Nová Guinea, Samoa, Šalamounovy ostrovy, Tonga, Tuvalu, Vanuatu, Východní Timor

Zdroj¹⁴¹

¹⁴¹ CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2003. s. 276. ISBN 80-7179-804-5.

Příloha C – Evropské kolonie v Africe po první světové válce

Evropské kolonie v Africe po první světové válce

Evropské mocnosti	Kolonizované africké oblasti
Belgie	Rwanda, Burundi, Kongo - Kinshasa
Francie	Čad, Ubangi - Šari (dnešní Středoafrická republika), Střední Kongo (dnešní Konžská republika), Gabon, Senegal, Francouzská Guinea (dnešní Guinea), Pobřeží slonoviny, Dahome (dnešní Benin), Niger, Horní Volta (dnes Burkina Faso), Francouzský Súdán (dnešní Mali), Mauritánie, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Madagaskar, Komory, Réunion, Francouzské Somálsko (dnešní Džibutsko).
Itálie	Italské Somálsko, Eritrea, Libye
Portugalsko	Angola, Mozambik, Guinea – Bissau, Kapverdy, Svätý Tomáš a Princův ostrov.
Spojené království	Gambie, Sierra Leone, Ghana (Zlaté pobřeží), Nigérie, Keňa, Tanzanie, Uganda, Súdán, Malawi (Ňarsko), Jižní Rhodesie (Zimbabwe), Severní Rhodesie (Zambie), Botswana, Svazijsko, Lesotho, Britské Somálsko, Seychelly.
Španělsko	Západní Sahara (Rio de Oro), Rovníková Guinea.

Zdroj¹⁴²

¹⁴² Záhořík, J. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 2010. s. 14. ISBN978-80-7422-021-0.

Příloha D – Hodnocení programů

Hodnocení programů

Program	Oblast	Částka/Nástroj EU	Relevance	Koncepce	Výsledek/ Udržitelnost	Období realizace
PAG Volet finances publiques	Správa veřejných financí	6,50/ 9. ERF	A	B	C/B	21. 7. 2007 – 31. 12. 2012 Dodatek: 31. 12. 2013
PAG Volet ressources naturelles		9,00/ 9. ERF	B	C	C/C	25. 1. 2007 – 31. 12. 2012 Dodatek: 31. 12. 2013
PAMFIP		10,00/ 10. ERF	A	A	C/B	20. 5. 2010 – 20. 5. 2015
PA2D	Decentralizace	15,00/ 10. ERF	A	C	C/C	20. 5. 2010 – 20. 5. 2015
PAP		5,00/ 10. ERF	A	B	B/C	20. 5. 2010 – 20. 5. 2014 Dodatek: 20. 5. 2015

Částky v mil. EUR

Zdroj¹⁴³

Vysvětlivky:

A – kritérium splněno

B – malý nedostatek

C – závažný nedostatek

¹⁴³ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Zvláštní zpráva č. 9/2013. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo.* (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 39. ISBN 978-92-9241-355-2

Příloha E – Metodika hodnocení

Relevance

A	<i>„Jasně zakotveno ve vnitrostátních politikách a strategii EK, odpovídá závazkům Pařížské deklarace, pokud jde o vlastní odpovědnost, přizpůsobení vnitrostátním systémům jednotlivých zemí a harmonizaci, je vysoce relevantní z hlediska potřeb cílové skupiny.“</i>
B	<i>„Dobře zapadá do vnitrostátních politik a strategie EK (aniž by to bylo vždy výslovně vyjádřeno), přiměřeně slučitelné se závazky Pařížské deklarace, relevantní z hlediska potřeb cílové skupiny.“</i>
C	<i>„Existují určité těžkosti/problémy ohledně souladu s vnitrostátními politikami a politikami EK anebo Pařížskou deklarací nebo relevantnosti z hlediska potřeb cílové skupiny.“</i>

Koncepce

A	<i>„Jasný a dobře strukturovaný logický rámec, proveditelná a důsledná vertikální logika cílů, přiměřeně objektivně ověřitelné ukazatele SMART, rizika a předpoklady jsou řádně určeny a řízeny, existuje výstupní strategie.“</i>
B	<i>„Přiměřená logika intervence, ačkoli může vyžadovat určitá zlepšení, pokud jde o hierarchii cílů, objektivně ověřitelné ukazatele, rizika a předpoklady.“</i>
C	<i>„Problémy s logikou intervence mohou ovlivnit výkonnost projektu a schopnost sledovat a vyhodnocovat pokrok, jsou nutná zlepšení.“</i>

Výsledky pro uzavřené projekty

A	<i>„Přínosy a kapacity vyplývající z výsledků jsou k dispozici, jsou v dobré kvalitě a využívají je všechny cílové skupiny.“</i>
B	<i>„Přiměřená logika intervence, ačkoli může vyžadovat určitá zlepšení, pokud jde o hierarchii cílů, objektivně ověřitelné ukazatele, rizika a předpoklady.“</i>
C	<i>„Problémy s logikou intervence mohou ovlivnit výkonnost projektu a schopnost sledovat a vyhodnocovat pokrok, jsou nutná zlepšení.“</i>

Výsledky pro v té době probíhající projekty

A	<i>„Přínosy a kapacity vyplývající z výsledků jsou k dispozici, jsou v dobré kvalitě a využívají je všechny cílové skupiny.“</i>
B	<i>„Výsledky mají většinou dobrou kvalitu, jsou dostupné a využívá je většina cílových skupin. Existuje prostor pro zlepšení, avšak bez vážného vlivu na účelnost.“</i>
C	<i>„Jsou k dispozici určité přínosy, ale ne vždy v nejlepší kvalitě. Jsou nutná zlepšení, aby projekt mohl dosáhnout svého účelu z hlediska kvality, dosahu a dostupnosti.“</i>

Udržitelnost: Finanční a hospodářská

A	<i>„Potenciálně velmi dobrá, náklady na služby a údržbu jsou pokryty nebo jsou přijatelné, externí faktory to nezmění.“</i>
B	<i>„Pravděpodobně dobrá, mohou však nastat problémy, konkrétně v důsledku změny externích ekonomických faktorů.“</i>
C	<i>„Je třeba řešit problémy týkající se finanční udržitelnosti buď z hlediska institucionálních nákladů či nákladů cílové skupiny, nebo v souvislosti s měnící se hospodářskou situací.“</i>

Udržitelnost: Míra vlastnické odpovědnosti

A	<i>„Místní struktury a instituce se intenzivně účastní všech fází provádění a snaží se pokračovat ve vytváření a využívání výsledků po ukončení financování EK.“</i>
B	<i>„Provádění z velké části vychází z místních struktur a institucí, které se do určité míry podílejí i na rozhodování. Pravděpodobnost udržitelnosti je dobrá, existuje však prostor pro zlepšení.“</i>
C	<i>„Při projektu se využívají převážně ujednání ad hoc a k zajištění udržitelnosti se dostatečně nevyužívá místních struktur a institucí. Pokračování výsledků není zaručeno. Jsou nutná nápravná opatření.“</i>

Zdroj¹⁴⁴

¹⁴⁴ EVROPSKÝ ÚČETNÍ DVŮR. Zvláštní zpráva č. 9/2013. *Podpora EU určená na správu věcí veřejných v Demokratické republice Kongo*. (podle čl. 287 odst. 4 druhého pododstavce Smlouvy o fungování EU). Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2013. s. 40 - 41. ISBN 978-92-9241-355-2

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michaela Růžičková

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Evropská unie a rozvojová pomoc

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 46

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 42

Vedoucí práce: PhDr. Aleš Bříza